

Mia Torttila

**EUROOPPALAISTEN JA AASIALAISTEN
KORKEAKOULUOPIISKELIJOIDEN
KÄSITYKSIÄ SOSIAALISTEN SUHTEIDEN
LUOMISESTA JA YLLÄPITÄMISESTÄ
VAIHTO-OPINTOJAKSON AIKANA**

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Mia Torttila: Eurooppalaisten ja aasialaisten korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä sosiaalisten suhteiden luomisesta ja ylläpitämisestä vaihto-opintojakson aikana
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteen tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2020

Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa eurooppalaisten ja aasialaisten korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä sosiaalisten suhteiden luomisesta ja merkityksellisten suhteiden ylläpitämisestä vaihto-opintojakson aikana. Tutkimuksessa selvitetään, millaisia käsityksiä opiskelijoille on syntynyt omien kokemustensa pohjalta tavoista muodostaa ja ylläpitää sosiaalisia suhteita korkeakouluvaihdon aikana. Tutkimus on toteutettu keväällä 2020.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja tutkimusotteena toimii fenomenografinen tutkimusote. Fenomenografiassa keskitytään ihmisten käsitysten tutkimiseen ja kartoittamiseen. Tutkimusaineisto on kerätty käyttäen puolistrukturoitua teemahaastattelua, johon teemat on johdettu aiemman teorian ja kirjallisuuden, sekä tutkijan oman intuition kautta. Tutkimukseen on haastateltu yhteensä kuutta korkeakoulututkintoaan joko Euroopassa tai Aasiassa suorittavaa, vaihto-opintojakson eurooppalaisessa korkeakoulussa suorittanutta opiskelijaa. Vaihto-opintojaksot sijoittuvat kolmeen eurooppalaiseen korkeakouluun, ja haastattelut on toteutettu englannin kielellä videopuheluitse. Otannan ikäjakauma sijoittuu 20–30 -ikävuoden välille.

Tutkimuskysymysten avulla selvitettiin, millaisissa tilanteissa ja miten opiskelijat käsittivät sosiaalisten suhteiden luomisen omien kokemustensa pohjalta. Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, millaisia käsityksiä opiskelijoille oli syntynyt vaihto-opintojensa aikana merkityksellisten suhteiden ylläpitoon liittyen. Tutkimuksessa ei keskitytä siihen, miten sosiaalisia suhteita on ylläpidetty vaihto-opintojakson jälkeen.

Merkityksellisiä teoreettisia lähtökohtia tutkimuksen kannalta ovat esimerkiksi sosialisoinnin, sosiaalipedagogiikan sekä osallisuuden käsitteet. Lisäksi tutkimuksessa on esitelty keskeisiä näkökulmia korkeakoulutuksen kansainvälisyyteen liittyen.

Aineiston analyysissä analyysimenetelmänä on käytetty fenomenografista vaiheittaista analyysiprosessin mallia, jonka avulla on johdettu kolme keskeistä alakategoriaa tutkittavasta aiheesta. Alakategoriat muodostuivat aineistosta johdettujen yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien kautta, ja keskeisiksi osa-alueiksi tutkimuksen kannalta muodostuivat korkeakoulun ja akateemisten suhteiden rooli, korkeakouluopiskelijan oma rooli sekä vapaa-ajalla muodostettujen ja vapaaehtoisten suhteiden rooli sosiaalisten suhteiden luomisen ja ylläpitämisen kannalta.

Tutkimuksessa saaduista tuloksista voidaan havaita, että sosiaalisten suhteiden muodostaminen vaihto-opintojakson aikana voidaan käsittää hyvin monimuotoisena prosessina, johon liittyy vahvasti sekä primaarisia että sekundaarisia suhteita, niin paikallisten kuin kansainvälisten ihmisten parissa. Sosiaalisia suhteita ei muodosteta vain korkeakoulun piirissä, vaan mahdollisuus suhteiden rakentumiselle ja merkityksellisten suhteiden ylläpidolle linkittyy monelle vaihto-opiskelijan elämän osa-alueelle. Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella voidaan havaita, kuinka monipuolinen prosessi sosiaalisten suhteiden muodostaminen on vaihto-opiskelijalle ja kuinka monipuolisesti suhteita voidaan rakentaa.

Tutkimus on toteutettu hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen, tuoden analyysin vaiheet selkeästi esille ja esitellen tutkimuksesta saadut tulokset selkeästi ja avoimesti. Tutkimuksen eettisyyteen sekä tutkijan omaan asemaan on kiinnitetty tutkimuksessa huomiota.

Avainsanat: korkeakoulutus, vaihto-opiskelu, kansainvälistyminen, sosiaaliset suhteet, fenomenografia

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	VAIHTO-OPISKELU JA KANSAINVÄLISTYMINEN KORKEAKOULUTUKSESSA	6
2.1	Kansainvälisyys korkeakoulutuksessa.....	6
2.2	Vaihto-opiskelu korkeakoulutuksessa.....	9
3	NÄKÖKULMIA SOSIAALISISTA SUHTEISTA	12
3.1	Sosiaalinen integraatio ja sosiaalipedagogiikka	12
3.2	Sosialisaatio, osallisuus ja kulttuuriin sopeutuminen	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
4.1	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite	18
4.2	Fenomenografia	19
4.3	Puolistrukturoitu teemahaastattelu.....	24
4.4	Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston kerääminen	29
4.5	Aineiston analyysi	31
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
5.1	Akateemiset suhteet ja korkeakoulun rooli	34
5.2	Vaihto-opiskelijan oma vaikutus.....	39
5.3	Vapaa-ajalla ja vapaaehtoisesti luodut suhteet	45
6	POHDINTA	50
6.1	Johtopäätöksiä tutkimustuloksista	50
6.2	Luotettavuuden arviointi ja eettiset pohdinnat	52
6.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	54
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	61
	Liite 1: Haastattelun teemarunko ja tukikysymykset	61
	TAULUKOT	
	TAULUKKO 1.	32
	TAULUKKO 2.	33
	KUVIOT	
	KUVIO 1.	35
	KUVIO 2.	37
	KUVIO 3.	40
	KUVIO 4.	46

1 JOHDANTO

Kansainvälisyydestä on tullut merkittävä osa korkeakouluopintoja, ja kansainvälisyys voidaan nähdä eräänlaisena opiskelijan oman markkina-arvon nostattaja työelämän näkökulmasta. Moniin tutkinto-ohjelmiin niin Suomessa kuin ulkomaillakin sisällytetään monipuolisia kansainvälisyyskokonaisuuksia, joita voidaan suorittaa joko omassa kotimaassa tai vaihtoehtoisesti vaihto-opinto- ja harjoittelujaksona ulkomaisessa korkeakoulussa. Joillekin korkeakouluopiskelijoille vaihto-opintojakson suorittamisen motiivina voi toimia oman tieteellisen tai ammatillisen osaamisen syventäminen sekä oman osaamisen laajentaminen erilaisilla opintojaksoilla, joita kotimaan korkeakouluissa ei ole saatavana. Vastaavasti joillekin opiskelijoille kansainvälisyyskokemuksen kerryttäminen saattaa olla tärkeä osa omaa tutkintoa, ja osalle opiskelijoista vaihto-opintojakso voi tarjota mahdollisuuden syventää omaa vieraan kielen taitoaan tai oppia kokonaan uuden kielen.

Yhtenä korkeakouluvaihtoon liittyvänä kulmakivenä voidaan nähdä sosiaalisten suhteiden muodostamisen merkitys niin akateemisella kuin henkilökohtaisellakin tasolla. Tässä kvalitatiivisessa ja fenomenografisessa tutkimuksessa keskitytään opiskelijoiden vaihto-opintojakson aikana muodostamiin käsityksiin sosiaalisten suhteiden rakentamisesta sekä merkityksellisten suhteiden ylläpidosta korkeakouluvaihdon aikana. Tutkimuksessa ei pureuduta käsityksiin suhteiden säilyvyydestä tai ylläpidosta vaihto-opintojakson päätyttyä. Vaihto-opintojaksot korkeakouluissa kestävät tyypillisesti kolmesta kahteentoista kuukautta, joten ihmissuhteilla voi olla ratkaiseva merkitys muun muassa opiskelijan viihtymisen ja integroitumisen kannalta. Tutkimusta varten on haastateltu kuutta korkeakoulututkintoaan eurooppalaisessa tai aasialaisessa korkeakoulussa suorittavaa tutkinto-opiskelijaa, jotka ovat toteuttaneet vähintään yhden lukukauden mittaisen vaihto-opintojakson eurooppalaisessa korkeakoulussa.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille vaihto-opintojakson aikana muodostettuja käsityksiä siitä, millä tavoin sosiaalisia suhteita voidaan luoda ja ylläpitää vaihto-opintojakson aikana. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävää tietoa tai valmiita toimintamalleja, vaan tuoda esille pienehkön otannan perusteella vaihto-opintojakson suorittaneiden omia käsityksiä sosiaalisten suhteiden luomisesta ja ylläpidosta. Tutkimuksen kannalta olennaista on, että kaikki tutkimukseen osallistuvat ovat suorittaneet vaihto-opintojakson, sillä tutkimuksessa halutaan selvittää juuri sellaisia käsityksiä, jotka pohjautuvat tutkittujen omakohtaisiin kokemuksiin. Tähän tutkimukseen on valikoitu pieni, mutta monipuolinen otanta, jossa mukana on ollut tutkittavia kahdesta maanosasta, kuudesta maasta ja monipuolisista kulttuuritaustoista. Tutkimukseen osallistuvien kotimailla, sukupuoliella tai äidinkielellä ei ole tutkimuksen kannalta suurempaa merkitystä muuta kuin siten, että nämä ominaisuudet muodostavat melko heterogeenisen otannan tutkimuksen kannalta.

Kansainvälistyminen ja vaihto-opiskelu ovat yleistyneet korkeakoulutuksen kentällä, ja aiheesta tehdään enenevässä määrin lisää tutkimuksia niin Suomessa kuin kansainväliselläkin tasolla. Aiemmissä vaihto-opiskeluun liittyvissä tutkimuksissa on keskitytty muun muassa vaihto-opiskelijoiden integraatioprosessiin ja korkeakouluyhteisöön integroitumiseen, sekä tutkittu identiteetin rakentumista vaihto-opiskelijakson aikana. Lisäksi osa aiemmista tutkimuksista on keskittynyt joko suomalaisen korkeakoulun kansainvälisten opiskelijoiden integraatioprosessiin tai vastaavasti suomalaisten opiskelijoiden kokemuksiin ulkomailla.

Suorittaessaan vaihto-opintojaksoa osana korkeakoulututkintoa opiskelijat ovat täysi-ikäisiä ja vaihtoon lähteminen perustuu näin ollen lähtökohtaisesti opiskelijan omaan tahtoon, vaikka tutkinto-ohjelma erikseen velvoittaisikin vaihto-opintojakson suorittamiseen. Oman tieteellisen ja ammatillisen kehittymisen sekä kansainvälisyyskokemuksen lisäksi yhtenä keskeisenä syynä vaihto-opintojakson suorittamiselle voidaan pitää myös kansainvälisten suhteiden ja kontaktien luomista.

2 VAIHTO-OPISKELU JA KANSAINVÄLISTYMINEN KORKEAKOULUTUKSESSA

Tässä luvussa perehdytään kansainvälisyyteen korkeakoulutuksen näkökulmasta sekä esitellään vaihto-opiskeluun liittyvää aiempaa tutkimustietoa. On hyvä huomioida, että ulkomailla suoritetaan myös kokonaisia tutkinto-ohjelmia. Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin nimenomaan vaihto-opiskeluun korkeakoulututkinnon aikana. Luvussa käsitellyt teoreettiset näkökulmat muodostavat osan tutkimuksen teoreettisesta viitekehystä.

2.1 Kansainvälisyys korkeakoulutuksessa

Kansainvälisyys ja kansainvälinen osaaminen voidaan nähdä tärkeänä tekijänä niin yhteiskuntien, organisaatioiden kuin yksilönkin kannalta. Kansainvälisyydessä on kyse kulttuurisesta osaamisesta sekä kielitaidosta, mutta myös muunlaisista työelämävalmiuksista. Tällaisina valmiuksina voidaan pitää ovat esimerkiksi ongelmanratkaisukykyä, epävarmuudensietokykyä sekä monipuolisia vuorovaikutustaitoja. Kansainvälisyyskokemusten, kuten vaihto-opintojakson ulkomaisessa korkeakoulussa, voidaan nähdä parantavan työllistymismahdollisuuksia opintojen jälkeen (Opetushallitus, 2020). Laajemmassa merkityksessä kansainvälisyyteen liittyy monenlaisia ulottuvuuksia, kuten monikulttuurisuutta, sivistystä, kansalaistaitoja sekä maailmankansalaisuutta, jolla tarkoitetaan itsensä näkemistä osana ympäröivää maailmaa ymmärtäen muiden tapoja, uskomuksia sekä erilaisia kulttuureja. (Opetushallitus 2019). Siekkinen (2013) määrittää kansainvälisyyden vähintään kahden valtion väliseksi toiminnaksi, ja kansainvälistymisellä voidaan tarkoittaa kaikkea sellaista koulutuksessa ilmenevää toimintaa, jonka pohjimmaisena

tarkoituksena on saavuttaa organisaatiossa kansainvälisen toiminnan muuttuminen normaaliksi toiminnaksi.

Jonesin (2007) mukaan korkeakoulut toivovat kansainvälistymisen kautta luovansa kulttuurista pääomaa sekä saavansa arvokasta kulttuurista vaihtoa aikaan korkeakoulutuksessa. Lisäksi koulutus ja tutkimus voidaan nähdä globalisoituneessa maailmassa erityisesti merkittävänä, kansallisina kilpailutekijöinä. Yksi yliopistojen tehtävistä onkin velvollisuus toimia vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa, ja tällöin esimerkiksi korkeakoulutuksen kansainvälistymisen tavoitteet sitovat korkeakoulutuksen tiivistä koko yhteiskunnan toimintaan (Tynjälä & Välimaa & Murtonen 2004, 5–7). Toisaalta kansainvälisyydellä saatetaan myös pyrkiä kohottamaan korkeakoulujen statusta tai muokkaamaan korkeakoulun imagoa parempaan suuntaan, sillä kansainvälisyys nähdään nykyisin myös keskeisenä laadun kriteerinä korkeakouluja vertailtaessa (Taajamo 2005, 102–103).

Bolognan prosessi on eurooppalainen aloite, joka on vakiinnuttanut kansainvälisyyden osaksi eurooppalaista korkeakoulutusta. Bolognan prosessin tarkoituksena on muokata eurooppalaisista korkeakoulujärjestelmistä yhtenäinen, ja yksi prosessin merkittävimmistä osa-alueista on kansainvälisen liikkuvuuden lisääminen eurooppalaisissa yliopistoissa. Prosessi näkyy eurooppalaisissa korkeakoulututkinnoissa esimerkiksi kaikille pakollisina kansainvälisyyskokonaisuuksina, joiden yksi suoritushetki on osan tutkintoon johtavista opinnoista suorittaminen ulkomaisessa korkeakoulussa. Yksi prosessin päätavoitteista on ollut tutkintorakenteiden yhtenäistäminen ja tutkintojen ymmärrettävyyden parantaminen Euroopan sisällä. Lisäksi prosessi on merkittävästi vauhdittanut sekä korkeakoulutuksen uudistamista että kansainvälistä yhteistyötä Euroopassa. (Bolognan Prosessi 2020.)

Bolognan prosessissa liikkuvuuden edistämisen keinoja ovat olleet esimerkiksi opintojen hyväksi lukemisen helpottuminen, kielenopetus, yksilöiden motivointi liikkuvuuden hyödyistä sekä erinäiset taloudelliset tukitoimet (Bolognan Prosessi 2020). Nämä liikkuvuutta edistävät tekijät ovat myös tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä, sillä sosiaalisten suhteiden luomiselle otollisessa tilanteessa opiskelijan käytännön asioiden, kuten kielitaidon tai taloudellisen tilanteen, tulisi olla jollain tasolla turvattu. Mesidor ja Sly (2016) ovat nimenneet tekijöitä, jotka edesauttavat kansainvälisten opiskelijoiden sopeutumista uuteen korkeakouluun

ja korkeakouluympäristöön. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi verkostoituminen ja verkostojen luominen, sekä monipuoliseen vapaa-ajan toimintaan aktiivinen osallistuminen. Edellä mainitut tekijät edesauttavat opiskelijoiden omaa sosiaalista sopeutumista korkeakoulu yhteisöön. Niemelä (2008) on vastaavasti tutkinut kansainvälisten opiskelijoiden integraatiota estäviä tai hankaloittavia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa kielimuuri ja sosiaalisten kulttuurien erot. Hänen mukaansa vuorovaikutusta tukevat rakenteet voivat kuitenkin tukea luonnollisen sosiaalisen kanssakäymisen syntymistä. Rakenteilla hän tarkoittaa esimerkiksi aktiivista opiskelijatoimintaa, kansainväliset opiskelijat tavoittavaa tiedotusta sekä yhteisiä kursseja muiden opiskelijoiden kanssa. Mesidor ja Sly (2016) painottavatkin tutkimuksessaan korkeakoulun roolia sellaisen ympäristön tarjoajana kansainvälisille opiskelijoille, jossa tiedonsaanti esimerkiksi erilaisista toimintamalleista ja -tavoista on helpompaa, ja jossa opiskelija kokee olevansa tervetullut korkeakoulu ympäristöön.

Taajamon (2005) mukaan joillekin opiskelijoille sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja ympäristöön voi olla vaikeaa, jopa ristiriitaista. Sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat esimerkiksi opiskelijan itseluottamus sekä opiskelijan omat asenteet ja stereotypiat. Chisholmin ja Berryn (2002) mukaan ulkomailla opiskelemisessä keskeistä on olla osana kohdemaan omaa sosiaalista kulttuuria, ja ulkomailla opiskeleminen voidaan nähdä erityisesti tapana kehittää itseään ja laajentaa omaa ymmärrystään. Sosiaaliseseen kulttuuriin liittyviä osa-alueita ovat esimerkiksi kohdemaan omat tavat, yleisinä pidetyt arvot sekä uskomukset. Vaihto-opiskelijan näkökulmasta esimerkiksi omasta kotikorkeakoulusta poikkeavat opiskelutavat saattavat tuntua epämiellyttäviltä ja vierailta. Yksi vaihto-opiskeluun liittyvissä tutkimuksissa esiintyneistä termeistä onkin kulttuurishokin käsite. Reisingerin ja Turnerin (2003) mukaan kulttuurishokki syntyy henkilön kohdatessa itselleen riittävän vieraan kulttuurin ja kokiessaan kyvyttömyyttä uutta ympäristöä kohtaan. Kulttuurishokkiin vaikuttaa kulttuurillisten erilaisuuksien lisäksi vahvasti myös ihmisen omat persoonallisuuden piirteet ja tavat käsitellä erilaisuutta. Kulttuurishokkiin liittyviä ominaisuuksia ovat muun muassa tietämättömyyden tunne sekä turhautuneisuus, ja kulttuurishokin kokemus voi olla ihmisestä riippuen niin fyysistä kuin psyykkistäkin. Esimerkiksi kielitaidon riittämättömyys tai liian vieraat käyttäytymistavat voivat laukaista kulttuurishokin opiskelijassa. Albanesen ja Boedekerin (2002) mukaan erityisen

huomionarvoista onkin nähdä persoonallisuus määrittävänä tekijänä silloin, kun puhutaan uusiin ympäristöihin ja kulttuureihin suhtautumisesta. Tämän tutkimuksen kannalta on olennaista tiedostaa opiskelijoiden oman persoonallisuuden ja asenteiden vaikutus vaihto-opintoihin liittyviä ilmiöitä tarkasteltaessa.

Eräänä kansainvälisyyteen liittyvänä ja kansainvälisyyttä edistävänä tekijänä voidaan nähdä sosiaalinen media. Sosiaalinen media voi parhaimmillaan edesauttaa kommunikointia sekä kommunikoinnin sujuvuutta ja helppoutta. Anderson (2007) on luonut käsitteen imaginaarinen yhteisö. Tällä hän on kuvannut sellaista yhteisöllisyyden muotoa, joka ei voi toteutua interpersoonallisena eli kahdenvälisenä viestintänä, vaan yhteisöllisyys rakentuu subjektiivisesti koetun yhteisyyden tunteen varaan. Imaginaarisen yhteisön käsitteen perusteella voidaan luoda hypoteesi tässä tutkimuksessa tutkittavasta ilmiöstä, ja olettaa sosiaalisen median omaavan jonkinlaisen roolin sosiaalisten suhteiden luomisessa tai vähintäänkin merkityksellisten suhteiden ylläpitämisessä.

2.2 Vaihto-opiskelu korkeakoulutuksessa

Opetushallituksen (2017 & 2020) mukaan korkeakoulutuksen ulkomaanjaksoksi tilastoidaan sellaiset vaihto-opiskelujaksot, jotka ovat kestäneet vähintään kolme kuukautta. Lisäksi tieteenalasta riippuen kansainvälisyys voidaan ymmärtää hyvin eri tavoin korkeakoulutuksessa, sillä jotkin korkeakoulut saattavat nähdä kansainvälisyyden ensisijaisesti vuorovaikutuksellisenä toimintana opiskelun ja tutkimuksen alueilla, toisille se taas voi tarkoittaa tiettyä määrää vaihto-opiskelijoita, jotka toimivat muiden, paikallisten opiskelijoiden joukossa. Tässä tutkimuksessa on noudatettu Opetushallituksen määritelmää vaihto-opintojakson kestosta, ja haastatellut vaihto-opiskelijat ovat suorittaneet vaihto-opintoja eurooppalaisissa korkeakouluissa lukukauden tai lukuvuoden verran, kuitenkin vähintään kolmen kuukauden ajan.

Korkeakouluvaihdosta saatuja hyötyjä voivat olla esimerkiksi erilaisuuden ymmärtäminen, akateemisten kontaktien sekä uusien akateemisten näkökulmien luominen, työyhteisöjen monikielisyys ja monikulttuurisuus, sekä verkostoituminen (Helsingin yliopisto 2018). Lisäksi Rahikainen ja Hakkarainen

(2012) nimeävät vaihto-opintojen mahdolliseksi hyödyiksi myös yksilön henkilökohtaisen kasvun, positiiviset vaikutukset niin opiskeluun kuin tulevaan työuraan liittyen sekä uusien ihmissuhteiden muodostamisen. Juuri ihmissuhteiden muodostaminen ja siihen liittyvät käsitteet ovat avainasemassa tämän tutkimuksen kannalta.

Keskusteltaessa korkeakoulutuksen kansainvälisyydestä on syytä huomioida myös kansainvälisyysmahdollisuuksien tasa-arvo. Kuten aiemmin mainittiin, eurooppalaiset korkeakoulujärjestelmät pyrkivät tukemaan vaihto-opiskelua esimerkiksi taloudellisesti. Opetushallituksen (2020) mukaan kansainvälisyysmahdollisuuksien tasa-arvolla tarkoitetaan opiskelijoiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia kansainvälisyyteen etnisestä taustasta, sosioekonomisesta asemasta tai sukupuolesta riippumatta. Wenger (1998) nimeää yhdeksi korkeakoulutuksen haasteeksi mahdollisuuksien luomisen erilaisille osallistumisen muodoille niin korkeakouluyhteisöjen sisä- kuin ulkopuolellakin. Korhonen (2013) huomauttaa kansainvälisten opiskelijoiden olevan melko heterogeeninen eli epäyhtenäinen ryhmä, ja kansainväliset opiskelijat tulevat useimmiten hyvin monenlaisista kulttuurisista lähtökohdista. Myös tässä tutkimuksessa tasa-arvoon on kiinnitetty huomiota erityisesti aineistonkeruuvaiheessa, jolloin otannasta on pyritty saamaan mahdollisimman monipuolinen muun muassa maantieteellisesti ja sukupuolten tasa-arvon kannalta.

Eräs vaihto-opiskeluun ja uuteen kohdemaahan integroitumiseen liittyvä merkittäväkin tekijä on tuutoroinnin saaminen vaihtokohteessa. Collingin, Swansonin ja Watkisin (2014) mukaan tuutoroinnilla tarkoitetaan sellaista henkilökohtaista ja toimintaa tukevaa suhdetta, joka muodostuu opiskelijan ja sellaisen henkilön välille, jolla on enemmän kokemusta esimerkiksi opinnoista. Keganin (2009) mukaan sosiaalistumisprosessissa keskeistä on, että erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin orientoidutaan hyvinkin tarkoituksenmukaisesti, ja prosessi arvottuu sen perusteella, millaisiin sosiaalisiin suhteisiin halutaan kuulua ja jopa identifioitua. Sekä tuutorointi että tarkoituksenmukainen sosiaalisiin suhteisiin orientoituminen vaihto-opintojen aikana ovat tärkeitä näkökulmia tämän tutkimuksen kannalta, jossa tarkastellaan vaihto-opintojen myötä syntyneitä käsityksiä sosiaalisten suhteiden rakentamisesta ja ylläpitämisestä.

Kohdemaan kulttuuriin sopeutumista tarkasteltaessa on olemassa useita erilaisia sopeutumisen malleja. Yhtenä niistä toimii Andersonin (1994) malli, jossa kulttuuriin sopeutuminen nähdään prosessina, jonka keskiössä on sellaisten ongelmien ratkaiseminen, joita kulttuurienvälisissä kohtaamisissa on mahdollista syntyä. On tärkeä huomioida, että tällaisissa sopeutusprosesseissa ihmiset reagoivat ja toimivat eri tavoin. Andersonin mallin mukaan olennaista onkin ymmärtää vuorovaikutuksen osuus ja vaikutus siinä, miten erilaisissa kulttuurillisissa kohtaamisissa voidaan toimia. Andersonin mallissa keskeistä on myös motivaation roolin tiedostaminen, sillä motivaatio nähdään sellaisena ominaisuutena, joka kuljettaa ihmisen kohti sopeutumista valtakulttuuriin. Osa tämän tutkimuksen aineistonkeruussa käytetyistä tukikysymyksistä pohjaa osaltaan tähän tieteelliseen teoriaan, muun muassa kulttuurien välisten kohtaamisten sekä motivaation teemojen osalta.

Aiempaa tutkimusta korkeakoulutuksen kansainvälistymisestä ja vaihto-opiskelijoiden kokemuksista on tehnyt muun muassa Garam (2000 & 2001), joka on tutkinut ulkomaalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia Suomessa ja vastaavasti suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla. Garam (2012) on tutkinut myös kansainvälistä liikkuvuutta korkeakoulujen tasolla. Vastaavasti Lähteenoja (2010) on tutkinut suomalaisessa kontekstissa opiskelijoiden sosiaalisen integroitumisen merkitystä korkeakouluopinnoissa, ja määritellyt integroitumisen sellaisena sosiaalisena vuorovaikutuksen muotona, jolla voidaan ennen kaikkea edistää opiskelijan opintoihin sitoutumista.

3 NÄKÖKULMIA SOSIAALISISTA SUHTEISTA

Tässä luvussa tutustutaan sosiaalisten suhteiden muodostamisen teoreettisiin näkökulmiin sosiaalisen integraation, sosialisaaion ja sosiaalipedagogiikan käsitteiden pohjalta. Lisäksi luvussa tutustutaan teoreettisista lähtökohdista osallistumisen ja osallistuvuuden käsitteisiin sekä kulttuuriin sopeutumiseen ilmiönä. Tässä luvussa käsitellyt teoreettiset näkökulmat muodostavat osan tutkimuksen teoreettisesta viitekehyksestä.

3.1 Sosiaalinen integraatio ja sosiaalipedagogiikka

Nivalan ja Ryytäsen (2019) mukaan sosiaalipedagogisen ajattelun kulmakivenä toimii näkemys siitä, että yksilön kasvu tapahtuu yhteisöissä ja yhteisessä elämässä muiden kanssa. Sosiaalipedagogiikassa sosialisaaio kiinnittyy niin sanottuun vuorovaikutukselliseen sosialisaaionäkemykseen, jonka mukaisesti ihminen samanaikaisesti omaksuu erilaisia toimintakykyjä, mutta myös kehittää ja muokkaa omaa toimintaympäristöään. Tämä eroaa klassisista sosialisaaion teorioista siten, että klassiset teoriat nojaavat ajatukseen yhteiskunnan yhtenäisestä normirakennelmasta, jonka yksilö sosialisaaioprosessista vain sisäistää. Sosialisaaion teoreettisia määritelmiä yhdistää kuitenkin näkemys siitä, että sosialisaaio on prosessi, jonka kautta ihminen omaksuu yhteiskunnan normeja, käsityksiä ja arvoja. Sosialisaaio toimii osaltaan perustana ihmisen toimintakykyisyydelle siinä sosiaalisessa todellisuudessa, jossa hän sillä hetkellä elää. Sosialisaaio liittyy tähän tutkimukseen siten, että tutkimuksen eräänä hypoteesina voidaan olettaa sosiaalisten suhteiden muodostamisen liittyvän myös moninasiin yhteisöihin kiinnittymiseen uudessa elintilassa. Koska tutkimus keskittyy vaihto-opiskelijoiden muodostamiin käsityksiin sosiaalisten suhteiden rakentumisesta, on mahdollista, että erilaisia sosiaalisia ulottuvuuksia ilmenee hyvinkin monipuolisesti ja ne voivat koostua myös monista eri kulttuureista.

Tällöin opiskelijan oma osallisuus suhteessa yhteisöön on myös huomionarvoista erityisesti merkityksellisten suhteiden ylläpitoa tarkastellessa.

Korhosen (2015) mukaan kansainvälistä opiskelua tutkittaessa sosiaalisella integraatiolla tarkoitetaan osallistumista opiskelijaelämään sekä sellaisten opiskeluun liittyvien kontaktien luomista, mitkä edistävät esimerkiksi opinnoissa pysymistä ja opintojen toteuttamista. Tällaisia voivat olla erilaiset vertaisyhteisöt tai esimerkiksi kohdeyliopiston opettajat ja professorit. Korhosen (2015) mukaan tällaiset vertaisyhteisöt ja muut sosiaaliset suhteet voivat toimia niin korkeakoulun sisällä kuin ulkopuolellakin, muodostaen näin sosiaalisen ja kulttuurillisen integraation päällekkäisiä alueita. Tutkimuksen kannalta juuri sosiaalisten kontaktien luomisprosessi ja kontaktien ylläpito vaihto-opintojakson aikana ovat merkittäviä tarkastelun kohteita. Nivalan ja Rynnäsen (2019) mukaan yhteisö voidaan määritellä sellaisten ihmisten yhteenliittymäksi, jota määrittää jonkinlainen yhdistävä asia. Tästä yhdistävästä tekijästä kumpuaa myös yhteenkuuluvuuden tunne.

Nivalan ja Rynnäsen (2019) mukaan yksi perinteinen yhteisöä määrittävä ilmiö on paikka. Yhteisön voidaan kokea muodostuvan tietyllä alueella, jossa läheisyys synnyttää yhteisön välille yhteisöllisen sidoksen. Toisaalta, alueellinen läheisyys ei aina yksinään riitä yhteisön perustaksi, jos keskinäinen vuorovaikutus ja tunne yhteenkuuluvuudesta puuttuvat. Yhteiselämällä tarkoitetaan sellaista yhdessä elämistä, jossa toimitaan yhdessä ja koetaan yhteyttä muihin kanssaeläjiin eikä ainoastaan eletä vain ulkoisesti samassa ympäristössä. Merkityksellisten sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen kautta muodostetaan perusta yhteiselämälle, johon kasvaminen tapahtuu yleensä yhteisöjen jäsenenä. Toisaalta, Massey (2005) on huomauttanut, kuinka paikka vaikuttaa siihen minkälaiset sosiaaliset suhteet ovat ylipäätään mahdollisia. Hän on kuvannut tätä ajatusta termillä "throwntogetherness". Paikka on vahvasti läsnä tässä tutkimuksessa, sillä haastateltavien käsitykset liittyvät nimenomaan vaihtokohteeseensa ja siellä luotuihin sosiaalisiin suhteisiin. Tähän liittyy juuri aiemmin kuvattu ajatus, kuinka paikka määrittää suhteiden mahdollisuuden tai mahdottomuuden. Valinnanvaraa ei ole ollut, sillä paikka, eli korkeakoulu, jossa vaihto-opiskelu on suoritettu, on ollut ennalta määrätty ja tuonut mukanaan omat rajoitteensa ja mahdollisuutensa. Paikkaan ei kuitenkaan

pureuduta tutkimuksessa sen syvemmin ja anonyymiteetin vuoksi kohdeyliopistojen sijainnit on häivytetty tutkimuksesta, vain nimeten niiden sijaitsevan Euroopassa.

Nivalan ja Ryynäsen (2019) mukaan sosiaalipedagogisessa tarkastelussa olennaista on ymmärtää sosialisatio sellaisena prosessina, jota voi ja tuleekin tukea ja ohjata kasvatuksellisesti. Tällöin sosialisatio voidaan nähdä sosiaalipedagogiikassa nimenomaan pedagogisena kysymyksenä, eikä sosiologisena, kuten sosialisatio nähdään ihmisen yhteiskunnallistumiseen prosessiin keskittyvässä tutkimuksessa. Sosialisatioprosessi on monisyinen. Samanaikaisesti yksilö oppii ja sisäistää erilaisia traditioita ja kulttuureja, mutta myös työstää omaa identiteettiään. Yksilö yksilöityy, mutta tulee myös ympäröivän sosiaalisen maailman jäseneksi. Hänen minuutensa kehittyy ja identiteettinsä rakentuu, ja ihminen kasvaa omaksi persoonakseen yksilöllisten piirteiden sekä sosiaalisen todellisuuden vuorovaikutuksessa. Voidaan ajatella, että yksilöityminen on sosialisatian vastakohta. Sosialisatiosta voidaan erottaa kaksi eri vaihetta, jotka ovat primaarisosialisatio ja sekundaarisosialisatio. Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on sekundaarisosialisatio, joka tarkoittaa nuoruudessa ja aikuisuudessa tapahtuvaa sosialisatian muotoa, jossa avainasemassa ovat erilaiset ympäristöt, kuten harrastukset, työpaikat, media, vertaisryhmät ja koulut.

Nivalan ja Ryynäsen (2019) mukaan sosialisatioprosessin toteutuessa onnistuneesti ihminen integroituu yhteiskuntaan, ja sosialisatian idea pitääkin sisällään kiinnittymisen, eli integraation tavoitteen. Integraatio onkin hyvin keskeinen käsite sosiaalipedagogiikan alalla ja tämän tutkimuksen kannalta. Sosiaalipedagogiikka voidaan nähdä niin käytännön työalana kuin tieteenäkin, ja se on kehittynyt ratkaisemaan yhteiskunnissa tapahtunutta, esimerkiksi teollistumisen aiheuttamaa, integraatio-ongelmaa. Sosiaalipedagogiikan yhdeksi tehtäväksi onkin rakentunut niin sanottu epäonnistuneen sosialisatian tuloksena aiheutuneen poikkeavuuden hoitaminen, eli korjaava integraatiotehtävä. Integraatiossa ihminen löytää sellaisen paikan yhteiskunnassa, jossa hän voi mielekkäästi elää yhdessä muiden kanssa ja toteuttaa itseään. Kuitenkin nykyisissä sosiaalipedagogiikan tulkinnoissa tällainen käsitys integraatiosta on osin hylätty, ja nopeasti muuttuvassa nykymaailmassa ei voida katsoa olevan valmiita paikkoja, joihin integraatioprosessissa yksilö voisi suoraan kiinnittyä. Sosiaalipedagogiikan näkökulmasta yhteiskunnan osallistuvan jäsenyyden

rakentumisessa on poliittisen kansalaistoiminnan lisäksi huomioitava osallistuminen sosiaalisella ja kulttuurisella tavalla. Tällaisia tapoja ovat esimerkiksi kansalaisjärjestöjen toimintaan tai erilaisiin harrastusjärjestöihin osallistuminen. Pohjimmiltaan osallistuvuus rakentuu kohtaamalla muita yhteisöjen jäseniä, osallistumalla yhteiseen toimintaan, olemalla vuorovaikutuksessa sekä liittymällä toiminnan myötä erilaisiin sosiaalisiin verkostoihin. Tämä näkökulma on tämän tutkimuksen kannalta olennainen, ja osallistuvuuden käsitettä on hyödynnetty muun muassa teemahaastattelun teemojen suunnittelussa.

3.2 Sosialisatio, osallisuus ja kulttuuriin sopeutuminen

Nivala ja Rynänen (2019) nimittävät sosialisatiolla prosessia, jossa rakennetaan suhdetta yhteiskuntaan sekä kehitetään suhdetta uudelleen elämän eri vaiheissa. Sosialisatian prosessi kestää koko ihmisen elämän. Elämänsä aikana yksilö saattaa kohdata sellaisia tilanteita, joissa hänen tulee omaksua uudenlaisia ajattelun ja toiminnan tapoja. Esimerkiksi uuteen maahan muuttaminen saattaa olla tällainen tilanne. Tällaiset muutokset saattavat pakottaa ihmisen muuttamaan omia, jo vakiintuneitakin käsityksiä, ja muutoksiin sopeutuminen ja muutosten aktiivinen työstäminen on osa elinikäistä sosialisatioprosessia. Korkeakoulutuksessa suoritettavat vaihto-opinnot kestävät tyypillisesti kolmesta kahteentoista kuukautta, joten ajanjakso on melko lyhyt puhuttaakseen sosialisatiosta sen suurimmassa merkityksessä. Kuitenkin sosialisatiota voidaan pitää eräänä tieteellisenä näkemyksenä tarkasteltaessa vaihto-opinnoissa tapahtuvaa suhteiden luomista. Yhteiskunnan ja sen toimintatapojen, ja mahdollisesti arvojenkin, ollessa eriävät omasta kotimaasta ja kotimaan tavoista, opiskelija voi joutua kohtaamaan ristiaallokkoa omien käsitysten ja kohdemaassa ilmenevien käsitysten välillä. Tämä ilmiö liittyy vahvasti aiemmin käsiteltyyn kulttuurishokin käsitteeseen. Kuitenkin opiskelija voi jopa muuttaa omia käsityksiään, jopa elämän suuntaa muuttavasti. Nivalan ja Rynänen (2019) mukaan tärkeää sosiaalipedagogisesta näkökulmasta onkin tarkastella sosialisatiota ymmärtäen samalla nyky maailman kulttuurinen moninaisuus. Yhteiskunnat ovat avautuneet ja ihmisten liikkuvuus on lisääntynyt merkittävästi. Tällöin myös erilaisista taustoista ja kulttuureista tulevien välinen

vuorovaikutus ja sen arkipäiväistyminen ovat aiheuttaneet kulttuurillisten elintilojen väljenemisen, jolloin omaa identiteettiä tai elämäntapoja on mahdollista rakentaa vapaammin. Tutkimuksen kannalta on hyvä huomioida, että tapa, jolla haastateltu kokee sosiaalisten suhteiden luomisprosessin voi olla hyvin erilainen vaihto-opintojakson jälkeen kuin esimerkiksi silloin, kun hän on ollut vaihto-opintojaksonsa alussa. Elämänmuutos saattaa muokata opiskelijan omia käsityksiä, ja siksi on tärkeä huomioida, että tämän tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille opiskelijoiden vaihto-opintojakson jälkeisiä käsityksiä, eikä esimerkiksi vertailla eri vaihto-opintojakson vaiheissa olevien opiskelijoiden käsityksiä tai tuottaa yleistettävää tietoa aiheesta.

Charles Horton Cooley, 1900-luvun alun sosiologi, kehitti primaarien sosiaalisten ryhmien käsitteen, jolla tarkoitettiin sellaisia ryhmiä, jotka ovat pitkään kestävässä suhteessa ja läheisessä kontaktissa keskenään, ja jonka jäsenet osallistuvat yhteiseen toimintaan, viettävät paljon aikaa yhdessä ja suhtautuvat toisiinsa kokonaisvaltaisesti. Esimerkkejä kuvaamaan Cooleyn käsitettä ovat muun muassa perhe ja tärkeät vapaa-ajan sosiaaliset ryhmät. (Cooley 1972; Aro 2011). Tämän Cooleyn käsitteen pohjalta on myös myöhemmässä vaiheessa erotettu primaaristen sosiaalisten ryhmien lisäksi myös sekundaarisia sosiaalisia suhteita, jotka muodostuvat tai ovat muodostettu jonkin tehtävän suorittamista varten, ja niissä ovat henkilöt ja henkilöiden roolit voivat olla jopa keskenään vaihtuvia. Lisäksi tällaisissa sekundaarisissa suhteissa henkilöiden väliset suhteet ovat vähemmän persoonallisia, sekä myöskin lyhytkestoisempia kuin primaareissa suhteissa. Tällaisia sekundaarisia suhteita ovat esimerkiksi asiakkaan ja palveluntarjoajan välinen suhde, jossa asiakas ei ole ensisijaisesti kiinnostunut palveluntarjoajan persoonasta vaan siitä, mitä hän itse haluaa palveluntarjoajalta hankkia. (Aro 2011) Primaarien ja sekundaaristen suhteiden käsitteet ovat olennaisessa osassa tämän tutkimuksen tutkimusaineistosta johdettuja tuloksia tarkasteltaessa.

Hypoteesina tämän tutkimuksen kannalta voidaan pitää sitä, että opiskelijat ovat luoneet sekä primaarisia sosiaalisia suhteita, että sekundaarisia sosiaalisia suhteita. Tärkeää on kuitenkin huomioida, että myös sekundaariset suhteet voivat olla vaihto-opintojen aikana merkityksellisiä, sillä sosiaalisten suhteiden rakenne ja määrä voivat poiketa rajustikin kotimaassa totutusta. Esimerkiksi

yksinäisyyttä kokiessaan opiskelija saattaa saada lohtua ja tukea myös sekundaarisesta suhteesta.

Ihmisen ja yhteisön välisiin suhteisiin liittyy vahvasti osallisuus. Nivalan ja Ryynäsen (2019) mukaan sosiaalipedagogisena käsitteenä osallisuudella tarkoitetaan yhteisön ja yksilön välisen suhteen tavoiteltua luonnetta. Suhde muodostuu kolmesta eri osa-alueesta. Ensimmäinen on johonkin kuuluminen, toinen osallistuminen ja kolmas kuulumisen tunne. Toteutuakseen osallisuus edellyttää kaikkia kolmea osa-aluetta. Osallisuus merkitsee ihmisen omaa toiminnallista läsnäoloa muissa inhimillisissä suhteissa. Jotta osallisuus voi kehittyä, on tärkeää, että yhteisön jäsenillä on mahdollisuuksia tulla kuulluksi, ja vaikuttaa yhteisön asioihin ja yhteisöä kehittäviin toimintoihin. Tärkeää on valta ja vallan jakaminen yhteisössä siten, että yhteisön jäsenillä on todellisia ja tasavertaisia mahdollisuuksia vaikuttaa ja näin olla osallisena yhteiseen toimintaan. Wenger (1998) painottaa osallistumisen olevan merkittävä identiteettiä muokkaava prosessi erityisesti sosiaalisessa mielessä, johon liittyy vahvasti johonkin kuulumisen tunne. Niin yhteenkuuluvuus kuin osallistuvuus ovat teemoina sellaisia, jotka osaltaan vaikuttivat muun muassa puolistrukturoidun teemahaastattelun teemojen muodostamiseen tässä tutkimuksessa.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää korkeakouluopiskelijoiden käsityksiä sosiaalisten suhteiden luomisesta ja merkityksellisten suhteiden ylläpitämisestä korkeakouluvaihdon aikana, pohjautuen heidän omiin kokemuksiinsa ja kokemuksista muodostettuihin käsityksiin. Tutkimuksessa tarkastellaan, millaiset asiat ovat opiskelijoiden muodostamien käsitysten perusteella avainasemassa sosiaalisten suhteiden luomisessa ja rakentamisessa vaihto-opintojakson aikana ja vastaavasti millaiset asiat opiskelijat ovat käsittäneet suhteiden luomista hankaloittavina tekijöinä.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä on käytetty puolistrukturoitua teemahaastattelua, ja kohdejoukko on muodostunut korkeakoulututkintoaan Euroopassa tai Aasiassa suorittaneista, vaihto-opintojakson eurooppalaisessa korkeakoulussa toteuttaneista korkeakouluopiskelijoista. Tutkimusotteeksi tutkimukseen valikoitui fenomenografinen tutkimusote, sillä tutkimuksen tavoitteena on tuoda esille opiskelijoiden muodostamia käsityksiä sosiaalisten suhteiden luomisesta vaihto-opintojakson aikana.

Seuraavaksi käydään läpi tutkimuksen tavoite sekä tutkimuskysymykset, esitellään tutkimuksessa käytetty fenomenografinen tutkimusote sekä puolistrukturoitu teemahaastattelu, kohdejoukon valinta sekä aineiston analyysimenetelmä.

4.1 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on selvittää korkeakouluopiskelijoiden muodostamia käsityksiä siitä, kuinka luoda sosiaalisia suhteita vaihto-opintojen aikana, ja millaisin tavoin sekä missä tilanteissa sosiaalisia suhteita syntyy kansainvälisessä korkeakouluympäristössä. Lisäksi tavoitteena on tarkastella, millaisia käsityksiä opiskelijoille on muodostunut merkityksellisten suhteiden

ylläpidosta vaihto-opintojakson aikana. Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat jäsentyneet seuraavasti.

1. Millaisia käsityksiä opiskelijoille on syntynyt omien kokemustensa pohjalta siitä, millaisissa tilanteissa ja miten sosiaalisia suhteita luodaan ja rakennetaan vaihto-opintojakson aikana.
2. Millaisia käsityksiä opiskelijoilla on merkityksellisten suhteiden ylläpidosta vaihto-opiskelun aikana.

Laadullisen tutkimuksen voidaan määritellä olevan ennen kaikkea pieniin harkintaotoksiin perustuvaa tutkimusta (Gröhn 1992, esipuhe). Tämä laadullinen tutkimus on fenomenografinen ja sen tavoitteena on tuoda esille haastateltujen käsityksiä tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksessa tarkoitus on kartoittaa sellaisten opiskelijoiden käsityksiä, jotka ovat jo suorittaneet korkeakouluvaihdon eurooppalaisessa korkeakoulussa.

4.2 Fenomenografia

Tutkimuksen tutkimussuuntaukseksi valikoitui fenomenografinen tutkimusote, sillä tutkimuksessa halutaan tuoda esille tutkittavien omia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä, tässä tapauksessa sosiaalisten suhteiden luomisesta ja ylläpitämisestä korkeakouluvaihdon aikana. Tästä syystä fenomenografinen tutkimusote soljui luontevimmin tämän laadullisen tutkimuksen tarpeisiin. Keskeistä fenomenografiselle tutkimusotteelle on tuoda esille erilaisia käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Huomionarvoista tutkimuksessa on kuitenkin se, että käsitykset pohjautuvat opiskelijoiden omiin kokemuksiin tutkittavasta aiheesta.

Fenomenografinen lähestymistapa valikoitui tutkimukseen sen perusteella, että tutkimuksessa haluttiin lähteä selvittämään ja tutkimaan nimenomaan tutkittavien itse muodostamia käsityksiä aiheesta, ei niinkään heidän kokemusmaailmojaan. Fenomenografia on tutkimusotteena kiinnostunut ilmiöiden laadullisista piirteistä, ja linkittyy tätä myöten vahvasti kasvatustieteellisen tutkimuksen tekoon. (Gröhn 1992, 5). Fenomenografiassa tarkastelun kohteena ovat ihmisten erilaiset käsitykset ja tavat kokea asioita, sekä yksilöiden erilaiset ajattelutavat tutkittavasta aiheesta (Huusko & Paloniemi

2006, 163). Suomessa erityisesti Niikko (2003) sekä Huusko ja Paloniemi (2006) ovat käsitelleet fenomenografista kasvatustieteellistä tutkimusta.

Terminä *fenomenografia* pohjautuu alun perin kreikan kielestä johdettuihin, ilmiön kuvaamista ja esiintymistä merkitseviin ja tarkoittaviin sanoihin (Niikko 2003, 8). Fenomenografisen tutkimuksen alkuperä ja juuret juontavat alkujaan Martonin 1970-luvulla luomiin oppimista koskeviin käsityksiin perustuviin tutkimuksiin ja tutkimusperustaan (Ahonen 1994, 115). Martonin (1986) mukaan fenomenografia ei ole kiinnostunut ilmiöistä sinänsä. Hänen mukaansa fenomenografia on kiinnostunut ilmiöön liittyvien ajatusten sisällöstä, tarkoittaen yhtä lailla virheellisten käsityksien maailmaa, kuin niin sanottujen todistettujen ja oikeiden käsitysten maailmaa. Lisäksi Marton (1986) huomauttaa, että ihmiset eivät vain *käsitä ja koe*, vaan he kokevat ja käsittävät ennen kaikkea asioita ja ilmiöitä. Siksi käsityksiä tulisikin tutkia niiden sisällön mukaan. Kun tutkitaan ihmisten eri käsityksiä erilaisista ilmiöistä tai käsitteistä, saadaan tulokseksi se, että jokainen ilmiö tai käsite voidaan käsittää rajallisella määrällä erilaisia tapoja. Olennaisinta fenomenografisen tutkimuksen kannalta onkin määrittää ”käsityksen” käsite, sillä koko tutkimusmetodi pohjautuu kyseiseen termiin. Käsitys on ymmärtämistä ja näkemystä, se on kokemisen tapa, johon liittyy tietoisuus kokemuksista. (Marton 1990, 143–146). Niikon (2003, 25) mukaan käsitys on perustavaa laatua olevaa ymmärrystä ja näkemystä käsitellystä asiasta. Tässä tutkimuksessa selvitetään tutkittujen käsityksiä, ja käsityksen käsite pohjautuu juuri aiemmin mainittuun ymmärryksen ja kokemisen tapaan. Tutkimuksen kannalta olennaista olikin tutkia sellaisia opiskelijoita, joilla on omakohtaisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Vastaavasti hyvin toisenlainen lähestymiskulma tutkimukseen olisi saatu tutkimalla sellaisten opiskelijoiden käsityksiä, keillä ei ole omakohtaisia kokemuksia vaihto-opintojaksosta korkeakoulututkimuksen aikana. Tällaisten opiskelijoiden käsitykset olisivat tällöin perustuneet muuhun kuin heidän omiin kokemuksiinsa ja kokemusten myötä luotuun ymmärrykseen tutkittavasta aiheesta.

Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullista tutkimusta tekevän tutkijan ensisijaisena tavoitteena on säilyttää tutkittava ilmiö sellaisenaan ja pyrkiä ennen kaikkea tavoittamaan tutkittavien näkökulma tutkittavasta ilmiöstä. Fenomenografiassa ollaankin nimenomaan kiinnostuneita siitä, miten ihmisiä

ympäröivä maailma ja maailmaan kytkeytyvät ilmiöt rakentuvat ja ilmenevät ihmisten tietoisuudessa (Ahonen 1994, 114).

Käsitys ja kokemus ovat termeinä avainasemassa fenomenografisessa tutkimuksessa. Ihmisen omat kokemukset heijastuvat ihmisen käsityksiin aiheesta tai asiasta. Käsitys onkin tutkimuksen teossa merkitykseltään syvempi kuin esimerkiksi arkikielessä. (Niikko 2003, 25–27.) Lisäksi käsitys voidaan myös määritellä ajattelukonstruktiksi, joka pohjaa ihmisen omille kokemuksille asioista, ilmiöistä tai tapahtumista (Ahonen 1990, 117).

Fenomenografit eivät tutki maailmaa sellaisenaan. Tutkimuskohteena toimivat ihmisten omat käsitykset maailmasta, ja tällöin tutkimustuloksistakaan ei voida poimia yleistettäviä totuuksia, sillä tutkimustulokset ovat yksilöiden omia henkilökohtaisia käsityksiä, joista tutkijan tulee muodostaa päätelmiä ja tehdä tulkintoja. Fenomenografisessa tutkimusotteessa tulkinta keskittyy erilaisiin ymmärryksen variaatioihin ennalta määritellystä aiheesta käsin. (Marton 1990, 144–145.) Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografisen tutkimusperusteen tavoitteena on sekä vertailla, että kartoittaa erilaisia ymmärryksiä sekä ymmärrysten keskinäisiä suhteita toisiinsa. Käsitykset ovat merkityksenannon prosesseja, ja ne voidaan nähdä syvempinä ja laajempina kuin esimerkiksi mielipiteet. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa yleistettävää tietoa, vaan tuoda esille tietyn, rajatun kohdejoukon näkemyksiä ja käsityksiä tutkittavasta aiheesta.

Fenomenografiassa pyritään kuvaamaan ilmiötä toisen asteen näkökulmasta. Tämä tarkoittaa toisen ihmisen tai ryhmän kokemusten merkityssisältöjen systemaattista tulkintaa. Fenomenografisen tutkimuksen kohteena on ihmisen arkinen ajattelu, ja tavoitteena fenomenografisessa tutkimuksessa toimii laadullisten erojen kuvaaminen ja mahdollisimman erilaisten, tiettyyn ilmiöön liittyvien, ajattelutapojen esille tuominen. (Niikko 2003, 20–24.) Eri ihmisten käsitykset samoista asioista voivat poiketa paljonkin toisistaan johtuen ihmisten erilaisista lähtökohdista, elämänkaaresta ja kokemuksista, jotka ohjaavat ihmisen ajattelua ja näin ollen myös käsitysten muodostumista. Tällöin eri ilmiöt saavat myös erilaisia sisältöjä, niiden tulkitsijasta riippuen, ja käsitykset saattavat myös ajan kuluessa muuttua. (Metsämuuronen 2003, 174–175.) Tässä tutkimuksessa otanta on maantieteellisesti melko heterogeeninen, tutkittavien ollessa kotoisin kuudesta

eri valtiosta ja kahdesta eri maanosasta. Vastaavasti ikäjakauma on melko suppea, tutkittavien ollessa iältään 20–30 -vuotiaita. Tutkimuksessa ei keskitytä kulttuuristen erojen ja sitä myöten eriävien käsitysten taustoihin, mutta on syytä huomioida vastaajien tulevan maantieteellisesti ja kulttuurillisesti hyvinkin erilaisista taustoista.

Niikon (2003) mukaan toiseen asteen näkökulmien tutkiminen tarkoittaa sitä, että tutkitaan ennen kaikkea yksilöiden henkilökohtaisia käsityksiä. Ensimmäisen ja toisen asteen näkökulmien tutkiminen eroaa toisistaan siten, että toisessa asteessa tutkijan sekä tutkimuksesta syntyvien päätelmien väliin sijoittuu jonkin toisen yksilön omat kokemukset ja näkemykset tutkittavasta asiasta. Vastaavasti ensimmäisen asteen näkökulmassa tutkija tekee päätelmiä omien kokemustensa pohjalta. Tässä tutkimuksessa pääpainotus on toisen asteen näkökulmien tutkimisessä.

Fenomenografisessa tutkimusotteessa ollaan kiinnostuneita käsitysten laadullisista eroista eikä niinkään niiden määrällisestä painottumisesta (Huusko & Paloniemi 2006, 169). Tutkimusotteella ei pyritä muodostamaan yleispäteviä periaatteita, vaan tarkastelemaan ilmiön sisäisiä vaihteluja yksilölle merkityksellisten käsitysten ja kokemusten kautta (Niikko 2003, 29). Erilaisuuksia etsivien tutkimustapojen mielekkyyttä voidaan perustella muun muassa sillä, että erilaisuuksia etsiessä samankaltaisuuskin on rikkaammin jäsentynyttä. (Mäkelä 1990, 45).

Fenomenografiassa ei kuitenkaan etsitä oikeita ja vääriä käsityksiä asiasta tai ilmiöstä, vaan käsitykset ovat vain laadullisesti erilaisia, arvottamatta niitä sen enempää. Fenomenografiassa ei lähdetä etsimään syitä käsityksille eikä sitä, miksi käsitykset vaihtelevat, vaan ydinajatuksena on tuoda erilaisten käsitysten joukko, variaatio, esiin. (Niikko 2003, 26.) Tässä tutkimuksessa ei oteta kantaa siihen, mistä tutkittavien käsitykset kumpuavat tai mistä syistä tietty opiskelija kokee ilmiön eri tavalla kuin toinen. Ainoa oletus on, että tutkittavien käsitykset kumpuavat heidän omakohtaisista kokemuksistaan. Onkin tärkeä huomioida, että fenomenografisen tutkimuksen kohteena toimii ihmisen arkinen ajattelu, eivätkä tieteelliset totuudet.

Fenomenografian tarkoituksena on tuoda esiin mahdollisimman monta erilaista ajattelutapaa tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi kiinnostuksen kohteena fenomenografisessa analyysissä ovat erityisesti aineistosta esille nousseet

merkitykset, joten toissijaista tutkimuksen kannalta onkin, kuka ilmauksen on esittänyt, ja tästä syystä rajanvedot tutkittavien välillä voidaan hylätä. (Niikko 2003, 29–33.) Kulttuurilliseen taustaan, kansalaisuuteen, äidinkieleen tai sukupuoleen ei oteta tämän tutkimuksen päätelmissä ja tuloksissa kantaa, sillä ne ovat epärelevantteja tutkimuksen kannalta. Vastaavasti on syytä huomioida, että tutkimuksen toteutuksessa ja aineistonkeruussa monipuolinen otantajoukko oli avainasemassa, jolloin esimerkiksi opiskelijoiden sukupuoli ja maantieteellinen sijainti otettiin huomioon.

Fenomenografisesta analyysistä voidaan erottaa vähintään neljä vaihetta, joiden perusteella analyysia toteutetaan. Ensimmäisessä vaiheessa tutkija lukee aineistonsa huolella läpi, muodostaen näin aineistostaan ajatuksellisen kokonaisuuden. (Niikko 2003, 32.) Tässä vaiheessa tutkija ei keskity yksittäisiin sanoihin tai lauseisiin, vaan pyrkii nostamaan esille aineistosta nousevia tärkeitä ilmauksia eli merkitysyksiköitä (Huusko & Paloniemi 2006, 167).

Fenomenografisen analyysin toisessa vaiheessa tutkijan tulee vertailla aineistosta esille nousseita merkityksellisiä ilmauksia toisiinsa, ja ryhmitellä niitä keskenään oman tutkimuksensa tutkimusongelmien antamien suuntaviivojen mukaisesti. Analyysin kolmannessa vaiheessa tutkijan tulee muodostaa ryhmittelyistään kategorioita. Merkityksellisiä ilmauksia verrataan koko aineiston merkityksiin, jolloin tullaan määritelleeksi kategoriarajoja. Tärkeää on, että jokaisen kategorian tulee kertoa jotain erilaista tavasta kokea ja käsittää tietty ilmiö. Viimeisessä eli neljännessä vaiheessa kategorioita tulee yhdistellä ylätasoinen kuvauskategorioiksi, eli sellaisiksi kategorioiksi, jotka kuvaavat ilmiöitä ylemmällä tasolla. Kuvauskategorioiden pohjalta voidaan saada kuva erilaisista ajattelutavoista, ja kuvauskategorioiden tarkoituksena on heijastaa laadullisesti erilaisia tapoja kuvata tutkittavaa ilmiötä. (Niikko 2003, 34-37.) Tässä tutkimuksessa on käytetty Niikon (2003) esittämää viiden vaiheen analyysia, josta kerrotaan tarkemmin aineiston analyysia käsittelevässä luvussa.

Fenomenografiassa kuvauskategorioita voidaan järjestellä muun muassa yleisyyden, ajan tai tärkeyden perusteella. Lisäksi voidaan ajatella, että jotkin käsitykset ovat rakenteeltaan sekä sisällöltään muita käsityksiä kehittyneempiä. (Niikko 2003, 50.) Tässä on syytä huomioida tutkijan oman roolin merkitys, ja tässäkin tutkimuksessa tutkijalla on lopullinen vastuu siitä, mitkä käsitykset nähdään kehittyneimpinä. Vastaavasti, jos kategoriat nähdään tasavertaisina,

niitä nimitetään horisontaalisiksi kuvauskategorioiksi (Niikko 2003, 38). On kuitenkin huomioitava, että kategorioiden rajausten tulee olla niin selkeitä, etteivät eri kategoriat ole päällekkäisiä keskenään (Huusko & Paloniemi 2006, 168).

4.3 Puolistrukturoitu teemahaastattelu

Tutkimuksessa käytetty aineisto koostuu puolistrukturoiduista teemahaastatteluista, joissa tutkija on määrittänyt haastattelun teema-alueet sekä muutamia teemoja tukevia kysymyksiä. Teemoja tukevat kysymykset olivat avainasemassa haastattelukielen ollessa sekä haastattelijalle että haastateltaville muu kuin heidän oma äidinkieltensä. Tällöin tukikysymykset autoivat avaamaan tiettyä teemaa haastateltaville paremmin. Hirsijärven ja Hurmeen (2008) mukaan teemahaastattelulle ominaista onkin, että vain haastattelun aihepiirit eli teemat ovat kiinteitä. Muuten kysymykset voidaan esittää eri haastateltaville eri järjestyksessä tai jopa hieman eri muodoissa. Teemahaastattelun tarkoituksena on painottaa nimenomaan ihmisen itse tekemien omien tulkintojen yksilöllisyyttä. Merkitysten luomisen ja syntymisen voidaan nähdä tapahtuvan haastattelijan ja haastateltavan välillä vuorovaikutuksessa. Kasvatustieteissä halutaan panostaa kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen, joten aina esimerkiksi pelkkä tarkkailu tai tapahtumien seuraaminen ei riitä ymmärryksen saavuttamiseksi. Tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta halutaan kuulla tutkittavalta itseltään, johon luonteva väylä on haastattelujen käyttäminen kasvatustieteellistä tutkimusta tehdessä. (Sherman & Webb, 1990, 2–6.)

Tutkimusaineisto on kerätty alkukevästä 2020. Tutkimukseen on osallistunut haastateltavia kuudesta eri maasta ja kahdesta eri maanosasta. Haastateltavat löytyivät tutkijan omien kansainvälisten suhteiden kautta, ja haastattelukutsuja lähetettiin noin 25 opiskelijalle. Lopulta vastaajista valikoitui kuuden hengen kohdejoukko. Tässä tutkimuksessa haastateltavien henkilöllisyydet on häivytetty, ja heitä kuvataan nimikkein H1, H2, H3, H4, H5 ja H6. Vaatimuksena tutkittavien suhteen oli, että opiskelijat ovat suorittaneet vähintään yhden lukukauden verran vaihto-opintoja eurooppalaisessa korkeakoulussa, osana omaa tutkinto-ohjelmaansa. Haastateltavista osa jatkoi

edelleen vaihto-opintojaan ja osa oli palannut kotiyliopistoihinsa. Opiskelijoiden pääaineita ei otettu aineistonkeruussa huomioon, sillä sitä ei pidetty merkittävänä seikkana tämän tutkimuksen kannalta. Sukupuolten tasa-arvoiseen jakautumisen kiinnitettiin myös huomiota. Muutoin sukupuolellakaan ei tämän tutkimuksen osalta ole suurempaa merkitystä.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, sillä menetelmä mahdollisti haastattelun melko vapaan etenemisen sekä vapaamuotoisemman kysymystenasettelun. Haastattelut toteutettiin englanniksi, joten sekä haastattelijaa että haastateltavaa saattoi helpottaa vapaamuotoisempi ote, jossa teemat ohjasivat haastattelun kulkua ja teemojen ja kysymysten auki selittäminen oli sujuvampaa. Koska tiukasti määriteltäviä kysymyksiä ei ollut, vastaamiseen tuli väljyyttä ja kielimuuri saatiin minimoitua.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on hyvin yleinen aineistonkeruumenetelmä. Haastattelun käyttöä puoltaa esimerkiksi suora vuorovaikutus haastateltavan kanssa, joka tarjoaa tutkijalle mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa tiettyyn suuntaan tai saada esiin vastausten taustalla vaikuttavia motiiveja. Lisäksi kasvokkain tehdyssä haastattelussa haastattelijalla on mahdollisuus tulkita myös haastateltavan ilmeitä ja eleitä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.) Tässä tutkimuksessa haastattelut on toteutettu videopuheluilla, joka tarjosi haastattelijalle mahdollisuuden nähdä ja reagoida haastateltavien ilmeisiin ja eleisiin. Itse tutkimuksessa eleitä ei kuitenkaan huomioida, sillä niiden merkitystä tutkimuksen kannalta ei nähdä olennaisena. Haastattelukielen ollessa englanti, näköyhteys haastateltavan ja haastattelijan välillä osoittautui hyödylliseksi ja toimivaksi menetelmäksi, jolloin tutkija pystyi reagoimaan esimerkiksi haastateltavan hämmentyneeseen katseeseen tai pohdiskelevaan ilmeeseen, antamalla aikaa ja tilaa vastata, tai käyttäen apuna tukikysymyksiä. Haastattelussa tutkijan on myös mahdollista syventää saatuja tietoja esittämällä lisäkysymyksiä tai pyytämällä perusteluja esitetyle mielipiteelle, ja vastauksia on mahdollista pyytää selvennettäväksi (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35). Tämän tutkimuksen kannalta erityisesti selventämisen mahdollisuus oli yksi merkittävimmistä syistä, jonka vuoksi puolistrukturoitu haastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi. Tutkijan oli mahdollista tarkentaa kysymysten- ja

teemojen asetteluaan ja vastaavasti haastateltavan oli mahdollista ilmaista, jos esimerkiksi tietyn termin ymmärtämisessä oli hankaluuksia.

Teemahaastattelujen struktuureissa vaihtelevuus on suuri, sillä haastattelu voidaan toteuttaa joko täysin avoimen haastatteluna taikka täysin strukturoituna, jolloin kysymykset ovat valmiita ja kaikille samoja. Haastattelijalla voi määrittää, ovatko kysymykset kaikille samoja ja kysytäänkö ne kaikilta samassa järjestyksessä, vai edetäänkö haastattelussa vapaassa järjestyksessä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Teemahaastattelussa tärkeää onkin, että haastattelijalla varmistaa kaikkien ennalta suunniteltujen teemojen läpikäymisen. Toisaalta läpikäymisen laajuus sekä järjestys voivat vaihdella haastateltavien välillä (Eskola & Suoranta 1998, 86–87). Yksi suurimmista haasteista haastatteluissa liittyy haastattelussa esitettäviin kysymyksiin ja niiden asetteluun, joilla saattaa parhaimmillaan ja pahimmillaan olla vaikutus tutkimuksen luotettavuuteen (Francis 1996, 126–127). Fenomenografisessa tutkimuksessa haastattelun teemojen ja kysymysten asettelu on ensisijaisen tärkeää, sillä tarkoituksena on tulkita ihmisten käsityksiä tietystä ilmiöstä. Esimerkiksi avointen kysymysten rooli on merkittävä, jotta haastateltaville voidaan antaa mahdollisuus itse valita, kuinka syvällisesti tai pinnallisesti haluaa kysymykseen vastata (Marton 1990, 154).

Puolistrukturoitu haastattelu eteneekin yleensä niin, että kaikille haastateltaville esitetään lähes samat kysymykset samassa järjestyksessä. Teemahaastattelussa kysymysten järjestystä voidaan vaihdella ja näin ollen yhtenäistä määrittelyä puolistrukturoiduille haastatteluille ei täysin ole, vaan osittain järjestelty ja toisaalta osittain avoin haastattelu sijoittuukin täysin strukturoidun lomakehaastattelun ja vapaamuotoisen teemahaastattelun välimaastoon. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.) Kysymysten asettelu on tärkeää myös sen vuoksi, että asetteluun avulla voidaan parhaimmillaan välttää väärinymmärryksiä tai virheitä (Holstein & Gubrium 1997, 113).

Teemahaastatteluissa teema-alueet muodostuvat yleensä kolmella eri tavalla, ja onnistuneessa tutkimuksessa käytetäänkin useimmiten kaikkia kolmea keinoa teema-alueita muodostettaessa. Ensimmäisessä tavassa muokataan ja luodaan teema-alueet intuition perusteella, jossa korostuu ennen kaikkea tutkijan luova ideointi. Toinen tapa, jolla teema-alueet voidaan muodostaa, on teemojen etsiminen kirjallisuudesta, eli esimerkiksi millaisia teemoja aiemmissä tutkimuksissa on tutkittu ja käytetty. Kolmas tapa muodostaa teemoja on johtaa

niitä teoriasta, jossa teoreettinen käsite muovataan mitattavaan muotoon eli teemaksi. (Eskola & Vastamäki 2001, 33.) Jotta teema-alueet saadaan varmennettua, tutkijan tulisi tehdä esihaastatteluja, joiden avulla voidaan tarkentaa kohdejoukkoa, haastattelun sanavalintoja sekä itse teemoja. Tämän jälkeen on mahdollista luoda lopullinen haastattelurunko. Esihaastatteluista saadaan myös tietoa haastattelun mahdollisesta kestosta. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 72–73.) Tässä tutkimuksessa esihaastattelut suoritettiin talvella 2019 ja niitä tehtiin kaksi. Näiden esihaastattelujen avulla pystyttiin määrittelemään haastattelun aukot ja tarkentamaan termistöä. Koska haastattelut tehtiin englanniksi, tärkeää oli muokata sekä teemat että kysymykset selkeisiin muotoihin, jotta mahdollisimman moni haastateltavista ymmärtäisi ne samalla tavalla. Lisäksi esihaastattelut antoivat suuntaa haastattelun kestosta, joka koettiin myös tärkeäksi ominaisuudeksi haastatteluja tehdessä. Yleisesti haastattelut voivat kestää jopa tunnin, mutta haastattelun tapahtuessa vieraalla kielellä haluttiin huolehtia siitä, että haastateltavien voimavarat säilyvät. Tällöin haastatteluajan ei tulisi olla kovinkaan pitkä. Teemat varsinaiseen haastatteluun johdettiin lopulta esihaastattelussa syntyneen intuition ja aiemmin luetun kirjallisuuden ja teorian kautta.

Haastattelutilana toimivat sosiaalinen median eri alustat, kuten Skype, FaceTime ja WhatsApp, ja niiden kautta soitetut videopuhelut. Kaikki haastattelut äänitettiin ja äänimateriaalit litteroitiin. Kaikki haastattelut litteroitiin sanatarkasti ja litteroinnin jälkeen äänitallenteet tuhottiin yksityisyyden suojaamiseksi. Litteroiduista haastatteluista syntynyt aineisto jäi vain tutkijan omaan käyttöön ja tutkimuksen valmistuttua kaikki haastattelumateriaali tuhottiin. Ruusuvuoren (2010) mukaan haastatteluja nauhoitettaessa tai kuvatessa pelkkä ääninauhoittaminen saattaa tosin aiheuttaa sen, että huomiotta jäävät olennaiset sanattomat viestit, kuten ilmeet ja eleet. Tässä tutkimuksessa haastatteluissa haastattelijalla ja haastateltavilla oli videoyhteys toisiinsa, mutta haastatteluista nauhoitettiin vain ääni. Haastattelijalle tarjoutui mahdollisuus reagoida tutkittavan elekieleen haastattelun aikana, mutta tutkimuksen kannalta eleillä ja ilmeillä ei koettu olevan tarpeeksi tärkeää merkitystä. Haastattelun tallennus kuuluu olennaisena osana teemahaastatteluun ja nauhoitukseen on saatava aina haastateltavan lupa (Mäkinen 2006, 94). Lisäksi tutkijan pitää kertoa tutkittaville, miksi hän haluaa nauhoittaa haastattelut, miten nauhoituksia tullaan käyttämään,

miten niitä säilytetään ja miten ne hävitetään, kun niitä ei enää tarvita (Oliver 2004, 45). Tässä tutkimuksessa tutkittavilta tiedusteltiin lupa äänittämiseen ja muistutettiin myös tutkittavia mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu tai perua oman haastattelunsa käyttö tutkimuksessa. Lisäksi tutkittavia informoitiin äänitallenteiden käytöstä ja säilyttämisestä, jotta pystyttiin noudattamaan mahdollisimman hyvää ja eettistä tieteen tekemistä.

Haastattelun muodoksi valikoitui yksilöhaastattelu, osittain juuri tallennustapojen vuoksi. Ryhmähaastattelu olisi voinut tarjota luontevaa dialogia aiheen ympärille, mutta videopuheluitse toteutettu etähaastattelu oli yksinkertaisempi toteuttaa yksi haastateltava kerrallaan. Tällöin pystyttiin myös varmistamaan, että tallennetut ääninauhat olivat selkeitä, kun tallennettavia ääniraitoja oli vain kaksi.

Alasuutarin (2001) mukaan haastatteluissa yksilöhaastattelun ja ryhmähaastattelun kesken kumpikaan ei ole toistaan parempi menetelmä, vaan aineiston laatuun vaikuttaa ennen kaikkea esitetyt kysymykset. Tässä tutkimuksessa haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina yksityisyyden suojaamiseksi sekä haastattelutilanteiden selkeyttämiseksi. Routio (2005) kuitenkin huomauttaa, että silloin kun haastattelut suoritetaan yksilöhaastatteluina, tutkija estää muita henkilöitä sekaantumasta tai vaikuttamasta keskusteluun. Tosin ryhmähaastattelujen kääntöpuolena voi olla se, että tilanne tuntuu haastateltavasta keinotekoiselta ja huomio kiinnittyy tutkimuksen kannalta epärelevantteihin asioihin, kuten toisiin haastateltaviin ja heidän sanomisiinsa.

Laadullisessa haastattelussa korostuvat kyky ja halukkuus keskustella kyseessä olevasta aiheesta. Haastatteluissa nousevat esille haastateltavien omat kokemukset kyseisestä tilanteesta, ja haastatteluissa saatu tieto onkin aina sidoksissa juuri siihen tutkimusympäristöön, josta tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. (Kylmä & Juvakka 2007, 79–80.) Tutkimusta tehdessä tutkijan tulisi pyrkiä välttämään luontaista tapaa ymmärtää asioita etukäteen, eli ymmärtämään maailmaa siten kuin itse olemme sen kokeneet, ja korvaamaan tämä tapa tieteellisellä näkökulmalla ja asenteella (Lehtomaa 2006, 163–164). Ruusuvooren ja Tiittulan (2005) mukaan haastattelijan tulisikin olla haastattelutilanteessa mahdollisimman puolueeton ja pyrkiä minimoimaan oman vaikutuksensa osuus haastattelujen etenemisessä. Jos haastatteluissa ilmenee

mahdollisia lisäkysymyksiä, ne tulisi esittää neutraalisti ja esimerkiksi ei-kielellisiä viestejä tulisi välttää. Tässä puolistrukturoidussa teemahaastattelussa teemojen lisäksi haastattelua varten oli suunniteltu myös valmiiksi haastateltaville esitettäviä tukikysymyksiä. Tähän haastattelun muotoon päädyttiin siksi, koska joskus vastaaminen muulla kuin omalla äidinkielellään voi aiheuttaa hankaluuksia tai esimerkiksi vastausten suppeutta, jos tehtävänä on kertoa ja vastata pelkkiin teemoihin ja aihepiireihin. Tukikysymykset luovat haastatteluun selkeyttä ja rakennetta. Haastattelun teemat sekä tukikysymykset löytyvät liitteenä tutkielman lopusta (Liite 1: Haastattelun teemarunko ja tukikysymykset).

On tärkeä huomioida, että tutkija ei saa käyttää haastattelussa liian ohjaavia kysymyksiä, koska se voi siirtää vastausten painopisteen tutkittavan omista ajatuksista tutkijan näkemyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu nimenomaan tutkittavaan ja hänen käsityksiinsä. (Kylmä & Juvakka 2007, 93). Toisaalta voidaan todeta haastattelussa tutkijan tehtävä olevan nimenomaan keskustelun suuntaaminen ja ohjaaminen tiettyihin puheenaiheisiin (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22). Alasuutarin (2001) mukaan huomionarvoista haastatteluissa onkin, että haastateltavat pyrkivät usein tulkitsemaan kysymyksiä ja antamaan vastauksia niin, että ne olisivat tutkimuksen kannalta relevantteja.

4.4 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineisto hankittiin alkukevästä 2020. Aineistonkeruumenetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu, ja haastattelut toteutettiin osallistuneiden kanssa videopuhelun välityksellä. Tutkimukseen haastateltiin yhteensä kuutta kansainvälistä korkeakouluopiskelijaa. Tutkimuksen kohdejoukko on varsin monipuolinen tutkittavien kotimaiden sijaitessa Euroopassa sekä Aasiassa. Tutkittavien ikäjakauma oli melko suppea, jakauman sijoituessa 20–30 -ikävuoden välille. Tutkittavien sukupuolta, ikää tai kansallisuutta ei tulla huomioimaan aineistoa analysoitaessa.

Aineistonkeruu aloitettiin tekemällä kaksi esihaastattelua kahdelle kansainväliselle opiskelijalle, joista kumpikaan ei puhunut äidinkielenään englantia. Näin kartoitettiin teemahaastattelun mahdollisia aukkoja ja kompastuskiviä. Haastattelun rakenteen selkeydyttyä lähdettiin selvittämään

potentiaalisia haastateltavia. Potentiaalinen haastateltava määriteltiin seuraavasti. Ensinnäkin, hänen kotiyliopistonsa tulisi sijaita joko Euroopassa tai Aasiassa. Kotiyliopistolla tarkoitetaan yliopistoa, jossa opiskelija suorittaa tutkinto-ohjelmaansa. Toiseksi, hän olisi suorittanut vähintään yhden lukukauden mittaisen vaihto-opintojakson eurooppalaisessa korkeakoulussa tai suorittaisi parhaillaan toista lukukautta vaihtokohteessa. Kolmantena kriteerinä toimi se, että kenenkään haastateltavan äidinkielenä ei ole englanti. Yhteyksillä kolmeen eurooppalaiseen korkeakouluun ja heidän entisiin sekä nykyisiin vaihto-opiskelijoihinsa saatiin lähetettyä noin 25 haastattelukutsua, joista lopulta rajautui kuuden haastateltavan joukko, joiden kanssa toteutettiin haastattelut videopuhelun välityksellä.

Jokaista tutkimukseen osallistunutta haastateltiin yksilöllisesti ja haastattelut kestivät noin 30-45 minuuttia. Useimmiten laadullisessa tutkimuksessa haastattelut saattavat venyä tunnin tai jopa kahden tunnin mittaisiksi, mutta tässä tutkimuksessa pyrittiin siihen, että haastattelut eivät olisi liian uuvuttavia haastateltaville, vieraalla kielellä tehtäessä. Kaikissa haastatteluissa kielenä toimi englanti ja haastattelut äänitettiin litterointia varten.

Puolistrukturoidun teemahaastattelun tavoin haastatteluja varten muodostettiin ydinteemat. Teemoja haastattelua varten syntyi yhteensä kolme:

Teema 1: Kohdemaan yhteisöjen ja verkostojen rooli sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä

Teema 2: Opiskelijan oma persoona ja vaikutusmahdollisuudet sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä

Teema 3: Ulkopuolisuuden tunteiden rooli sosiaalisten suhteiden luomisessa

Teemojen lisäksi haastattelua varten muodostettiin muutamia teemoja tukevia kysymyksiä. Kaikkia kysymyksiä ei käytetty kaikissa haastatteluissa, vaan kysymyksiä otettiin mukaan haastatteluun esimerkiksi silloin, jos haastateltavalle oli hankalaa pukea sanoiksi ajatuksiaan pelkän teeman perusteella. Jokaisessa haastattelussa käytettiin kuitenkin vähintään yhtä ennalta asetetuista tukikysymyksistä.

Haastateltavien kanssa sovittiin hyvissä ajoin aika haastattelulle. Jokaista haastateltavaa kehoitettiin varaamaan aikaa haastattelulle vähintään tunti, sillä

ennen varsinaisen haastattelun aloittamista haastateltavan kanssa käytiin läpi haastattelun äänittämiseen ja yksityisyyden suojaan liittyvät seikat. Äänitykset ja muu haastatteluun liittyvä aineisto tuhottaisiin tutkimuksen valmistuttua, ja halutessaan haastateltavalla olisi mahdollisuus perua osallistumisensa myös jälkikäteen, jolloin hänen antamiaan vastauksia ei otettaisi tutkimuksessa mukaan.

4.5 Aineiston analyysi

Tämän tutkimuksen aineiston analyysissä noudatetaan Niikon (2003) fenomenografisen vaiheittaisen analyysiprosessin mallia. Mallissa on yhteensä viisi vaihetta, joista ensimmäinen on aineiston litterointi ja aineistoon tutustuminen, toinen tutkimuksen kannalta merkityksellisten ilmaisujen etsiminen ja valitseminen, ja kolmas löydettyjen ilmaisujen ryhmittely vertailun avulla. Neljännessä vaiheessa tarkoituksena on muodostaa aineiston perusteella alakategorioita ja viimeisessä vaiheessa lopulta kuvauskategorioita. Aineiston ollessa laadullinen, fenomenografinen ja puolistrukturoitudulla teemahaastattelulla kerätty, on loogista, että aineistosta ei lähdetä etsimään absoluuttisia totuuksia, vaan ennen kaikkea selvittämään esille nousevia käsityksiä tutkitusta aiheesta, jonka juuri tämä tietty otanta on antanut.

Prosessi aloitettiin aineiston huolellisella läpikäynnillä. Tämä tarkoitti äänitteiden useita kuuntelukertoja ja muistiinpanojen tekemistä äänitteiden pohjalta. Lisäksi aineisto litteroitiin sanatarkasti. Hirsijärven ja Hurmeen (2008) mukaan aineiston purkaminen voidaan tehdä joko sanatarkasti litteroimalla tai esimerkiksi purkaa aineisto teema-alueittain koodaten. Heidän mukaansa on syytä miettiä tarkoin, kuinka tarkkaan litterointi tulisi tehdä. Tässä tutkimuksessa ei ole hyödynnetty tekstianalyysiohjelmia, vaan aineisto on litteroitu äänitteiden pohjalta käsin ja olennaiset ja merkitykselliset kohdat haastatteluissa on värikoodattu tekstiin. Litteroinnissa ei otettu huomioon haastateltavien äännähdyksiä, sillä tutkija ei halunnut ottaa vastuuta äänien ja äänenpainojen tulkittamisesta ilman varmuutta siitä, olisiko esimerkiksi tietty ilmaus oltu tulkittavissa sarkastiseksi vai totuudenmukaiseksi.

Seuraavaksi aineistosta eroteltiin merkityksellisiä ilmauksia ja litteroidusta aineistosta pyrittiin etsimään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia.

Teemoittelemalla pyrittiin löytämään yhdistäviä tekijöitä ja laajempia, aineistosta ilmentyviä teemoja. Laajasti aineistossa esiintyviä ilmauksia kirjattiin ylös.

Alakategoriat ja kuvauskategoriat muodostuivat analyysissa samoihin aikoihin. Alakategorioiden ja kuvauskategorioiden ero on, että kuvauskategoriat kuvaavat ilmiötä ylempällä tasolla. Tämä tarkoittaa, että niiden pohjalta voidaan saada kuva ajattelutavoista kuvauskategorioiden heijastaessa joukkoa erilaisia tapoja kuvata tutkittavaa ilmiötä. Kuvauskategoriat ovatkin abstrakteja kokonaisuuksia ja ne linkittyvät tutkimuksen aineistoon sisältäen kokemuksia ja empiirisiä käsityksiä. Jokaisen kategorian täytyisi lähtökohtaisesti kertoa siitä, miten tietty ilmiö nähdään ja käsitetään. (Niikko 2003, 36–37.)

Aineisto värikoodattiin, ja värikoodauksen jälkeen hyödynnettiin taulukointia ja pelkistettiin aineistosta poimittuja merkityksellisiä virkkeitä yksittäisiksi ilmauksiksi. Ilmaukset luokiteltiin erilaisiin yläluokkiin, jotka kuvasivat löydettyjä ilmauksia mahdollisimman tarkasti. Taulukossa 1. esitetään esimerkki pelkistämisestä ja yläluokkien muodostamisesta.

TAULUKKO 1. Esimerkki yläluokkien muodostamisesta pelkistämisen kautta

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistys	Yläluokka
I felt like I belonged to the group of international students. This is because I felt like it was easier to get in contact with them, and get to know them well.	Kuuluminen kansainvälisten opiskelijoiden ryhmään.	Kansainvälisten opiskelijoiden muodostamat sosiaaliset ryhmät
I think I belonged in a Chinese group in the host country, as well as the international education researcher group at the University.	Oman kansallisuuden edustajista koostuvaan ryhmään sekä tutkimusryhmään kuuluminen.	
I belonged international students group and we also had a friend group with Eastern European students.	Kansainvälisten opiskelijoiden ryhmään ja itäeurooppalaisten opiskelijoiden ryhmään kuuluminen.	

Aineistoa analysoidessa haastateltujen vastauksista hahmottui kolme alakategoriaa sosiaalisten suhteiden luomiseen liittyen. Näitä kokonaisuuksia ja niistä saatuja havaintoja käsitellään seuraavassa luvussa. Kategorioiden ja luokkien muodostaminen tapahtui haastatteluaineiston pohjalta. Seuraavassa taulukossa kuvataan tutkimuksen kuvauskategorioiden, alakategorioiden, pääluokkien ja yläluokkien muodostaminen.

TAULUKKO 2. Kuvaus- ja alakategoriat sekä pää- ja yläluokat

Kuvauskategoria	Alakategoria	Pääluokka	Yläluokka
Sosiaalisten suhteiden muodostaminen vaihto-opintojakson aikana	Akateemiset suhteet	Käsitys korkeakoulun roolista	Paikalliset opiskelijat. Kansainväliset opiskelijat. Opettajat. Muu korkeakoulun henkilökunta. Kurssikaverit ja tutkimusryhmät.
		Käsitys oppilaskunnan roolista	Tuutorointi. Oppilaskunta. "Student Helpers". "Society" (erilaiset kerhot).
	Oma vaikutus suhteiden muodostamisessa	Käsitys omasta aktiivisesta toiminnasta	Tapahtumiin osallistuminen. Yöelämä. Oma asenne, avoin mieli. Paikallisiin tutustuminen. Läheisten ystävyys-suhteiden muodostaminen. Omat luonteenpiirteet.
		Käsitys vertaistuesta ja samastumisesta	Samankaltaisten kokemusten jakaminen. Vinkit ja neuvot. Ei tunne olevansa yksin. Sellaisten ihmisten tapaaminen, jotka ovat samassa tilanteessa. Ihmiset omasta kotimaasta. Ihmiset samankaltaisista kulttuureista.
		Käsitys ulkopuolisuudesta	Kielitaidon puute. Omaan ulkonäköön tai kansallisuuteen liittyvät ennakkoluulot. Ymmärtämättömyys paikallisten tavoista. Muiden kulttuurien vähäinen tunteminen.
	Vapaa-ajalla tai vapaaehtoisesti luodut suhteet	Käsitys sosiaalisen median roolista	WhatsApp-ryhmät. Facebook-ryhmät ja tapahtumat. Sosiaalisen median kautta tutustuminen ja uusien kontaktien löytäminen. YouTuben kautta yhteys omaan kulttuuriin ja kieleen.
		Käsitys yhteisöjen roolista	Kämpit ja ihmiset samoista asuntoloista. Seurustelukumppani ja hänen perheensä. Kirkko tai muu omaan uskontoon liittyvä yhteisö.
		Käsitys harrastustoiminnan roolista	Harrastuksen pariin suuntaaminen. Vapaaehtoistyö.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään aineiston analyysistä saatuja tuloksia. Luvussa esiintyvät kappaleet on jaettu aineiston analyysistä muodostettujen alakategorioiden perusteella. Ensimmäisessä kappaleessa paneudutaan aineistosta johdettuihin näkemyksiin ja käsityksiin akateemisten suhteiden merkityksestä osana sosiaalisten suhteiden muodostamista vaihto-opintojakson aikana. Toisessa kappaleessa pureudutaan opiskelijan oman aktiivisen toiminnan rooliin ja vaikutukseen suhteiden luomisessa sekä merkityksellisten suhteiden ylläpitämisessä, ja kolmannessa kappaleessa keskitytään vapaa-ajalla sekä vapaaehtoisesti vaihto-opintoaikana luotuihin suhteisiin.

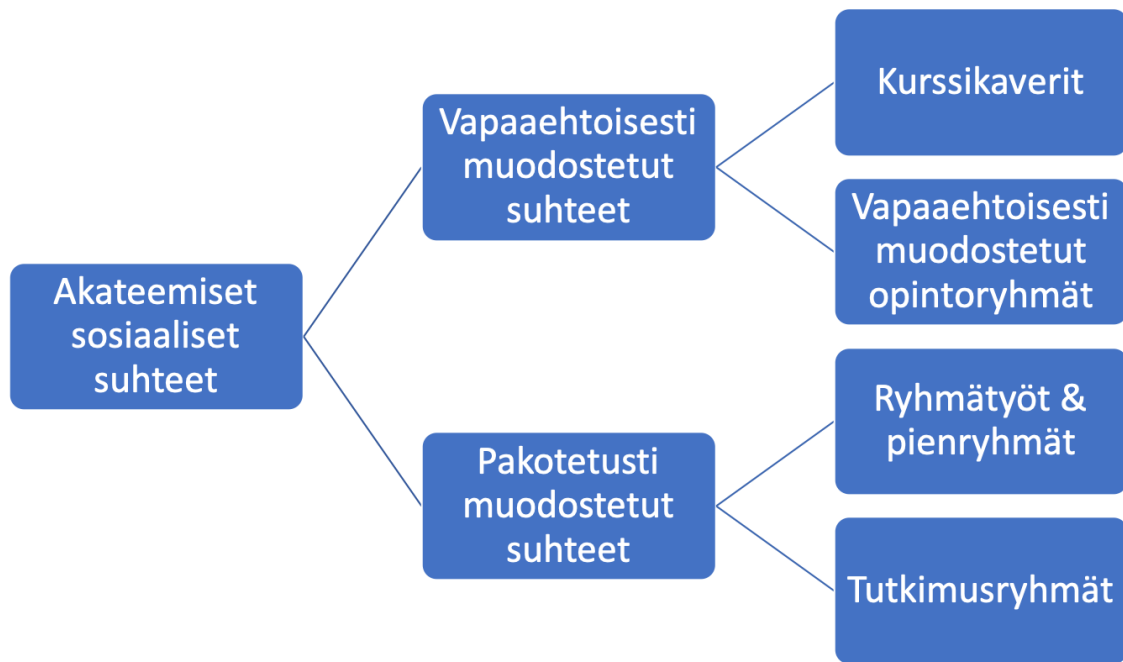
5.1 Akateemiset suhteet ja korkeakoulun rooli

Yhtenä vallitsevana teemana aineistosta nousi korkeakoulun rooli suhteiden luomisen väylänä. Lisäksi myös erilaiset akateemiset suhteet ja niiden luominen sekä ylläpitäminen olivat asioita, jotka ilmenivät haastattelujen aikana keskusteltaessa verkostoista sekä sosiaalisista ryhmistä. Korkeakoulu käsitettiin ensisijaisesti paikkana, jossa mahdollistui muiden opiskelijoiden tapaaminen ja sosiaalisten suhteiden rakentaminen. Tärkeäksi akateemiseksi osa-alueeksi sosiaalisten suhteiden kannalta miellettiin oppilaskuntien rooli sekä muut opiskelijavetoiset, akateemiset ryhmät.

Aineistosta käy ilmi, että muun muassa tuutorit sekä *student helpers*, eli opintojen alussa avustavat opiskelijat, olivat vaihto-opiskelijoille ennen kaikkea sekundaarisia suhteita, joiden kautta ei muodostettu syvempiä ihmissuhteita, vaan nämä tekijät auttoivat opiskelijoita alkuun niin käytännön asioissa kuin sosiaalisten suhteiden varhaisessa muodostamisessa, esimerkiksi tuoden yhteen muita kansainvälisiä opiskelijoita sekä paikallisia opiskelijoita. Lisäksi oppilaskunnan merkitys sosiaalisten suhteiden luomiselle koettiin tärkeäksi vaihto-opintojaksoa suoritettaessa, oppilaskunnan järjestäessä erinäisiä

tapahtumia niin kansainvälisille opiskelijoille kuin koko korkeakouluuyhteisölle. Näissä tapahtumissa tarjoutuu haastateltavien käsitysten mukaan mahdollisuus tutustua monipuolisemmin muihin opiskelijoihin.

Akateemiset ja korkeakoulun kautta muodostetut suhteet voidaan jakaa aineiston pohjalta kahteen ryhmään: vapaaehtoisesti muodostettuihin suhteisiin sekä pakotetusti muodostettuihin suhteisiin. Alla olevaan taulukkoon on pelkistetysti koottu näiden suhteiden keskeiset sisällöt.

KUVIO 1. Akateemisten sosiaalisten suhteiden muodostaminen

Tässä taulukossa on keskitytty nimenomaan kanssaopiskelijoiden kanssa luotuihin sosiaalisiin suhteisiin. Aineistosta välittyvien käsitysten perusteella erityisesti vapaaehtoisesti muodostetut suhteet koettiin pysyvämpinä ja pitkäkestoisimpina, ja niiden ylläpitoon käytettiin aikaa ja vaivaa. Kyseisiä suhteita voidaan aineiston pohjalta kuvata merkityksellisinä suhteina. Toisaalta pakotetusti muodostetuistakin suhteista saattoi opiskelijoiden mukaan kehittyä vapaaehtoisesti ylläpidettäviä suhteita, joten tällaista suhteiden rakentamista ei aineiston perusteella pidetty läheskään aina huonona tai epämiellyttävänä tapana muodostaa sosiaalisia suhteita. Lisäksi pakotetut suhteet, kuten ennalta määriteltä tutkimusryhmä tai pienryhmä, tuovat aineiston perusteella yhteen

hyvin monipuolisia persoonia erilaisista taustoista, ja tämän perusteella nähtiin jopa helpompana tapana tutustua erityisesti paikalliseen väestöön pakotettujen suhteiden kuin vapaaehtoisesti luotujen suhteiden kautta.

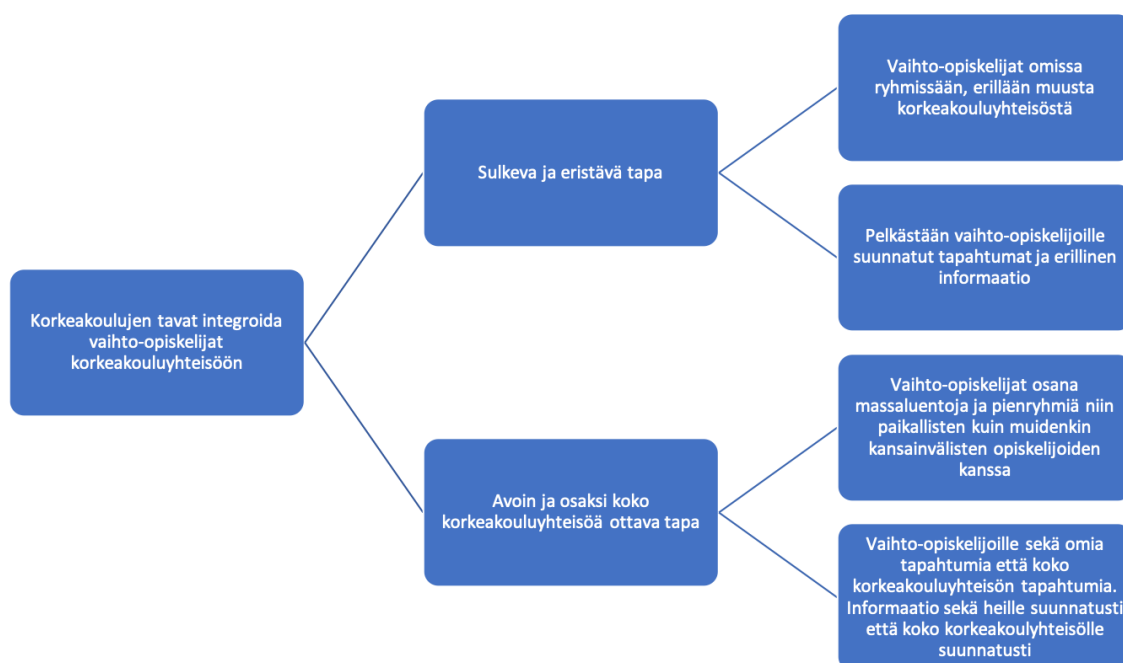
Muita akateemisia suhteita, joita aineistosta nousi esille, ovat opettajat ja muu korkeakoulun henkilökunta. Osa haastateltavista näki mahdollisuuden luoda kohdemaan korkeakoulun opettajien ja vaihto-opiskelijan välille jopa *kaverimaista* vuorovaikutusta. Eräs haastateltava kiteytti asian seuraavasti:

"I founded that most teachers were really easygoing and they wanted to connect with their students and actually get to know what they are thinking about a certain subject. One of my teachers invited our small study group to the restaurant in the middle of the semester to hear what we have to say about the subject we were focusing at that time. That was so nice and made me feel that she was more than just a teacher." H2

Myös muut korkeakoulun henkilökunnan jäsenet nähtiin merkityksellisinä. Esimerkiksi koulupsykologista tai kansainvälisten suhteiden koordinaattorista saattaa aineiston perusteella muodostua vaihto-opiskelijalle hyvinkin merkityksellinen sosiaalinen kontakti ja vuorovaikutussuhde. Tällaisessa sosiaalisessa suhteessa he voivat kokea tulevansa kuulluksi ja nähdyksi. Lisäksi yhtenä tärkeimmistä korkeakouluun liittyvistä suhteista mainittiin korkeakoulun sisällä toteutuvat, erilaiset yhteisöt ja ryhmät (society), jotka toimivat korkeakoulun alaisuudessa. Societyt voivat olla mitä tahansa urheilujoukkueista lukupiireihin tai kuorotoiminnasta shakkikerhoon. Tällaisiin yhteisöihin liittyminen on haastateltavien mukaan täysin vapaaehtoista toimintaa, ja aineiston perusteella myös erinomainen tapa tutustua sellaisiin kohdemaan korkeakoulun opiskelijoihin, jotka jakavat yhteiset kiinnostuksen kohteet vaihto-opiskelijan kanssa. Lisäksi societyissa ryhmän jäsenet koostuvat useimmiten sekä paikallisista että kansainvälisistä opiskelijoista, ja yhteisöjen yleiseksi piirteeksi nimettiin se, että yhteisöt tekivät asioita yhdessä ja näkivät toisiaan myös virallisten tapaamisten ulkopuolella. Virallisia tapaamisia tässä tapauksessa ovat esimerkiksi tietyn urheilulajin tai taidemuodon harjoitukset. Aineistosta nousi esille myös sosiaalisten suhteiden muodostamisen luontevuus yhteisöistä puhuttaessa, sillä useimmiten yhteisön tapaamisiin liittyi jonkinlaista yhteistä tekemistä, jonka lomassa sosiaalisten suhteiden rakentaminen muodostui luontevaksi ja jopa automaattiseksi.

”I really felt that I belonged to my society. Most of the members were local and already in their second or third year, but they were quite interested to hear about my knowledge about dancing that I have learned in my home country. I actually had two good friends from the society and we hanged out together during our free time from uni.” H4

Yhteisöjen ja korkeakoulun kautta luotujen suhteiden lisäksi aineistosta nousi esiin yliopiston ilmapiirin vaikutus sosiaalisten suhteiden luomisen kannalta. Haastateltavien mukaan avoin ja tervetullut ilmapiiri saavuttaessa korkeakouluun vaikutti merkittävästi siihen, kuinka helpolta ja luontevalta sosiaalisten suhteiden rakentaminen korkeakouluympäristössä tuntuu vaihto-opiskelijalle, erityisesti ensimmäisinä viikkoina. Vastaavasti välinpitämätön ilmapiiri heikensi aineiston mukaan vaihto-opiskelijoiden valmiutta muodostaa sosiaalisia suhteita. Haastatteluista erottuivat myös korkeakoulujen erilaiset tavat vastaanottaa vaihto-opiskelijoita ja ottaa heidät osaksi korkeakoulu yhteisöä. Nämä tavat heijastuivat myös haastateltavien luomiin käsityksiin siitä, millainen vaikutus korkeakoulun toiminnalla todella on sosiaalisten suhteiden luomisessa. Seuraavasta taulukosta ilmenee aineiston pohjalta luodut opiskelijoiden käsitykset korkeakoulujen erilaisista tavoista integroida opiskelijat osaksi korkeakoulu yhteisöä.

KUVIO 2. Vaihto-opiskelijoiden integroiminen korkeakoulu yhteisöön

Integrointitapojen lisäksi haastateltavien mukaan myös korkeakoulun yleinen vaatimustaso vaikutti sosiaalisten suhteiden luomiseen. Vaatimustason ollessa korkea, haastatellut kokivat käyttäneensä jopa liikaa aikaa opiskeluun, jolloin erityisesti korkeakoulun sisällä luodut suhteet jäivät vähäisiksi ja pinnallisiksi. Lisäksi haastateltavien mukaan korkeakoulun vaatimustaso vaikutti myös paikallisten opiskelijoiden suhtautumiseen, ja vaihto-opiskelijat saatettiin nähdä hidasteena kursseilla tai paikallisten opiskelijoiden tiellä. Haastateltavien mukaan tällaisessa tilanteessa erityisesti paikallisiin opiskelijoihin tutustuminen voi muuttua hyvinkin väkinäiseksi. Jos korkeakoulun vaatimustaso taas vastaa oman kotikorkeakoulun vaatimustasoa, tai jos vaatimustaso on jopa helpompi kuin mihin vaihto-opiskelija on tottunut, sosiaalisten suhteiden luomiselle korkeakouluympäristössä jää enemmän aikaa ja vaihto-opiskelijat voivat kokea olevansa jopa hyödyksi myös muille opiskelijoille, tuodessaan oman tutkinto-ohjelmansa tietotaidon esille vaihto-opintojensa kursseilla. Sosiaalisia suhteita vaihto-opintojen aikana voidaan luoda myös oppimisen kautta, ja vuorovaikutus ja erilaisten kulttuurien kohtaaminen opiskeluympäristössä saattaa parhaimmillaan tuoda yhteen sellaisia ihmisiä, jotka eivät vapaa-ajalla törmäisi toisiinsa. Eräs haastateltava kuvasi ilmiötä seuraavasti:

"I made a lot of social connections while learning about their cultures. In one module we had a small group of international students and we talked a lot about our cultures and ways to do things and how we behave in our home countries. I mean, we didn't hang out after school but I still keep in touch with them when I need some perspective in my own studies back in my home university. I love the idea that I can spread different point of views to my fellow students in my home university and make their perspectives a bit wider too." H3

Haastateltavien mukaan akateemisia suhteita halutaan luoda erityisesti tulevaisuuden kannalta. Koetaan, että kansainväliset akateemiset suhteet tuovat pääomaa esimerkiksi tulevaisuuden työnhakuun tai jatko-opintoihin. Useimmat korkeakoulussa luodut suhteet ovat haastateltavien mukaan kuitenkin melko pinnallisia ja suhteet eivät aina jatku vapaa-ajalla tai vaihto-opintojakson jälkeen. Eräs korkeakoulun kautta muodostettu ryhmä kuitenkin erottui aineistosta, ja sitä voidaankin kutsua aineiston perusteella vaihto-opiskeluajan yhdeksi tärkeimmäksi sosiaalisiksi ryhmäksi.

”One of the most important social relationships that I made was our international students group. I actually had two that type of groups – one with students from Eastern Europe and one with international students all over the world. We spent time together almost every single day during the exchange, and I made a couple of really close friends as well. I think that relationships with other international students were most meaningful and important to me.” H2

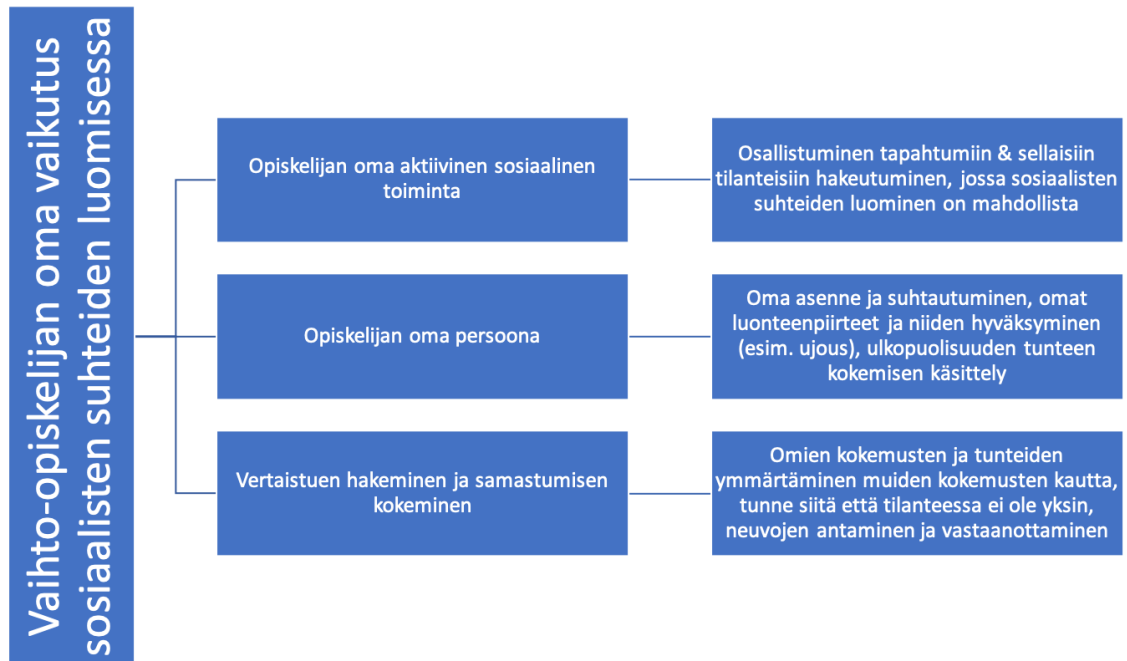
Kansainvälisten opiskelijoiden välillä muodostetut sosiaaliset suhteet nousivat jokaisessa haastattelussa äärimmäisen tärkeiksi suhteiden muodoksi. Aineiston perusteella nämä suhteet luotiin aluksi korkeakoulun sisällä, josta ne muovautuivat myös vapaa-ajalla toteutettaviksi ja ylläpidettäviksi, merkityksellisiksi suhteiksi. Kansainvälisiin opiskelijoihin koettiin kuuluvaksi niin oman kansakunnan muut edustajat kuin muualta tulevat vaihto-opiskelijat ja kansainväliset tutkinto-opiskelijat. Lähtökohtaisesti aineiston perusteella vaihto-opiskelijat muodostivat läheisempiä sosiaalisia suhteita muihin vaihto-opiskelijoihin, mutta aineistosta kävi ilmi myös sosiaalisten suhteiden luominen kansainvälisiin tutkinto-opiskelijoihin. Haastateltavat kertoivat muun muassa matkustaneensa vaihtokohteeseensa myöhemmin uudelleen tapaamaan juuri niitä kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita, joiden kanssa ystävyysuhde oli muodostunut ja ketkä olivat jääneet tekemään omaa tutkintoaan korkeakouluun vaihto-opiskelijan palattua omaan kotikorkeakouluunsa.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että vaihto-opiskelijoiden kannalta korkeakoulu, korkeakouluyhteisö ja sitä kautta luodut akateemiset suhteet muodostuvat todella merkitykselliseksi vaihto-opiskelijalle. Akateemisia väyliä pitkin luodut suhteet voidaan nähdä primaarisina sekä sekundaarisina, mutta vaihto-opinnoissa menestymisen ja viihtymisen kannalta erityisesti muiden kansainvälisten opiskelijoiden muodostamat ryhmät ja yhteisöt käsitetään erityisen tärkeiksi.

5.2 Vaihto-opiskelijan oma vaikutus

Aineistosta käy ilmi, että vaihto-opiskelijan oma toiminta ja osallistuvuus nähdään yhtenä merkittävänä vaikuttajana siinä, miten ja millaisia sosiaalisia suhteita vaihto-opintojakson aikana kyetään luomaan. Haastateltavien mukaan voidaan nähdä, että osa niistä mahdollisuuksista, joita vaihto-opintojakson aikana tarjoutuu sosiaalisten suhteiden luomiselle, lähtee opiskelijasta itsestään. Lisäksi

on olemassa tilanteita, joihin opiskelija ei voi omalla toiminnallaan erityisemmin vaikuttaa, vaan tietyt suhteet nähdään muodostuvan ikään kuin sattuman kautta. Seuraavassa taulukossa esitellään aineistosta saatu kuvaus opiskelijoiden omasta vaikutuksesta sosiaalisten suhteiden luomisessa.

KUVIO 3. Vaihto-opiskelijan oma vaikutus suhteiden luomisessa

Taulukosta ilmenee, että haastattelujen perusteella opiskelijoiden oma vaikutus suhteiden muodostamisessa ja luomisessa voidaan jakaa kolmeen kategoriaan. Haastattelujen perusteella tärkeimmäksi vaihto-opiskelijan oman toiminnan kannalta nähdään sellainen aktiivinen ja sosiaalinen toiminta, jossa vastuu jää vaihto-opiskelijalle itselleen muun muassa siitä, millaisiin tapahtumiin hän osallistuu ja millaisiin sosiaalisiin tilanteisiin hän hakeutuu. Aineistossa sosiaalisen aktiivisuuden kuvaamisessa esiintyy kuitenkin paljon variaatioita, jonka perusteella voidaan tulkita, että oma aktiivinen sosiaalinen toiminta voidaan käsittää monin eri tavoin.

”I went to restaurants and clubs to find some new friends. I mean, usually people are quite open and they have a happy mindset when they are clubbing and drinking, so I tried to attend all the student union parties since I felt that I can make deeper connections with other students there. Even if I felt tired I still went to parties and clubbing, because that was the best way to get to know people.” H6

"When you are socially active, you usually attend lot of different events in the uni and also outside the uni as well. I mean, when you are socially active you just push yourself to go out and socialize, even if it doesn't feel easy at first. You don't have to party all the time, it depends how your personality is. If you love long conversations in coffee shop, do that and try to find people who love to do that too." H1

Haastatteluissa toistellaan sekä armollisuutta itselle uudessa ja haastavassa tilanteessa, että itsensä puskemista omalle epämukavuusalueelle. Aineiston perusteella voidaan tulkita, että juuri armollisuus ja toisaalta itsensä puskeminen epämukavuusalueelle ovat sellaisia asioita vaihto-opiskelijan sosiaalisessa elämässä, joiden välillä hän joutuu tasapainoilemaan ja löytämään oman tapansa toteuttaa sosiaalista aktiivisuuttaan. Erään haastattelun kokemuksen perusteella ensimmäiset viikot saattavat olla erittäin merkitykselliset sellaiselle vaihto-opiskelijalle, joka on myöhemmin taipuvaisempi kulttuurishokkiin ja sosiaaliseen väsymiseen.

"First couple of weeks are the most important ones, I think. I mean, I am not an extrovert person at all, so when I was in a new country and with new culture, I tried to find few people to hang out with. It felt really unpleasant since that's not my cup of tea, but I was lucky to find few international students and we actually became really good friends. I had a small culture shock afterwards and became really tired but with those few new friends, I managed." H4

Haastattelujen perusteella avainasemassa nähtiin vaihto-opiskelijoiden oman itsetuntemuksen merkityksen ja oman mielenmaiseman avartaminen sosiaalisia suhteita muodostettaessa. Tärkeää haastattelujen perusteella vaihto-opiskelijoiden kannalta oli tuntee omat hallitsevat luonteenpiirteet ja omaa mieltä rajoittavat tekijät. Esimerkiksi erinäisten ennakkoluulojen tunnistaminen nähtiin sosiaalisten suhteiden luomisen kannalta olennaisena. Erään haastattelun kotimaassa sukupuolten väliset ystävyys-suhteet eivät olleet kovin yleisiä, joten hän automaattisesti hakeutui omassa vaihto-opintojaksossaan tutustumaan vain oman sukupuolensa edustajiin. Sukupuolten väliset suhteet olivat kuitenkin yleisiä hänen kohdemaassaan, ja myös monet kohdemaan muista vaihto-opiskelijoista tulivat sellaisista kulttuureista, joissa eri sukupuolten välinen ystävyys-suhte koettiin hyvinkin luonnollisena. Ymmärrettyään omasta kulttuuristaan kumpuavan rajoituksen ja ennakkoluulot vastakkaiseen sukupuolen näkemiseen ystävänä, haastateltu sai lopulta luotua sosiaalisia suhteita myös vastakkaisen sukupuolen edustajien kanssa.

Aiemmassa alaluvussa käytiin läpi korkeakoulujen ilmapiirin vaikutusta sosiaalisten suhteiden luomiseen. Aineiston perusteella myös yksilön oma avoimuus ja asenne vaikuttavat suhteiden luomiseen samankaltaisesti kuin yliopiston ilmapiirikin. Laaja maailmankuva ja avoin asenne olivat haastateltujen mukaan tärkeitä työvälaineitä lähdettäessä muodostamaan sosiaalisia suhteita vaihto-opintojakson aikana kenen tahansa kanssa. Tärkeänä ominaisuutena nähtiin aineiston perusteella kyky ymmärtää erilaisuutta. Siinä, missä vaihto-opiskelijan olisi hyvä tarkastella omia tunteitaan huolella ja reflektiivisesti, myös vastapuolen tunteita ja näkemyksiä kannattaisi opiskelijoiden mukaan tarkastella avoimin mielin. Eräs haastatelluista oli kokenut oman vaihto-opintojaksonsa aikana erään asuintoverinsa olevan häntä kohtaan äärimmäisen tyly ja jopa ilkeä. Ymmärtämättä syytä, haastateltava otti tehtäväkseen loukkaantua asuintoverin käytöksestä. Myöskään asuintoveri ei ollut paikallinen, vaan hän oli kotoisin eri maanosasta ja kulttuurista kuin haastateltu itse. Lopulta, haastatellun tutustuessa muihin, asuintoverin kanssa samasta maasta kotoisin oleviin opiskelijoihin, haasteltu tajusi asuintoverin tyylyden johtuneen hänen kulttuuristansa ja tavoista, ei niinkään siitä, etteikö hän pitäisi haastatellusta. Aineiston perusteella huomionarvoista onkin, että onnistuakseen sosiaalisten suhteiden muodostaminen vaatii vaihto-opiskelijalta itseltään taitoja ja kykyä tuntea muita kulttuureja, erityisesti, jos tavoitteena on muodostaa syvällisempiä ihmissuhteita.

Aineistosta nousee esille haastateltavien ajatus vaihto-opiskelijoiden omien tunteiden merkityksestä sekä myös oman persoonan vaikutuksesta. Yksinäisyyden tunne on yksi haastatteluissa vahvasti esiintyneistä tunteista puhuttaessa sosiaalisista suhteista. Eräs haastateltava kuvaa yksinäisyyden tunnetta seuraavasti:

"I remember how lonely I felt, I mean... In a new country with new language, didn't know anyone and the culture was very different than my own. I tried to make social connections, but it was hard since I didn't understand what most of those people were talking about. I had two language courses but I mostly met people from my own country. I mean, I was sad. It affected my experience a lot." H5

Yksinäisyys voi vaikuttaa vahvasti vaihto-opiskelijan sosiaaliseen toimintaan ja aktiivisuuteen. Osa haastatelluista totesi yksinäisyyden tunteiden lisänneen heidän omaa aktiivista osallistumistaan ja sosiaalisten suhteiden muodostamista vaihto-opintojaksonsa aikana, sekä korkeakoulussa että vapaa-ajalla. Osalle

haastateltavista yksinäisyyden tunteet muodostuivat rajoittaviksi tekijöiksi ja vaikeuttivat entisestään minkäänlaisten sosiaalisten suhteiden luomista ja ylläpitoa. Edes sekundaariset suhteet, kuten asioiminen ravintolassa, eivät tuntuneet mielekkäältä, sillä haastatellut tunsivat olevansa tilanteissa yksin ja ulkopuolisia, vailla mitään yhteyksiä ympäröivään kulttuuriin. Tällaiset syvät yksinäisyyden tunteet esiintyivät aineistossa jokaisen haastateltavan kohdalla, toisilla enemmän ja merkittävimmin kuin toisilla.

Yksinäisyyden tunteiden käsittelyyn haastateltavat nimesivät vertaistuen tärkeyden. Vertaistuen hakemisessa ja etsimisessä vaihto-opiskelijalla itsellään on tärkeä vaikutus, sillä vertaistukea voi saada monenlaisista sosiaalisista suhteista. Suhde voi olla akateeminen, ammatillinen, sekundaarinen, merkityksellinen tai läheinen. Erityisesti muilta vaihto-opiskelijoilta saatu vertaistuki koettiin haastattelujen perusteella äärimmäisen tärkeäksi. Tällöin koettiin, että keskustelukumppani ymmärsi ja oli aidosti kiinnostunut toisen tuntemuksista ja ajatuksista. Lisäksi vertaistuki nähtiin aineiston perusteella ihmisiä yhdistävänä tekijänä, kun kokemusmaailmat ja ajatukset kohtasivat. Vertaistuki onkin yksi olennainen sosiaalisten suhteiden muoto, jota jokaisessa haastattelussa ilmeni. Myöskin samastuminen koettiin tärkeäksi, sillä samastumisen kokemukset vähensivät haastateltujen mukaan yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden tunteita ja lisäsivät yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kanssa. Eräs haastateltava kuvasi seuraavasti sekundaaristen suhteiden ja niistä saadun vertaistuen tärkeyttä vaihto-opiskelijan näkökulmasta.

"I had many empowering conversations with random people during my exchange. I mean, when you are from Asia and you study or work in Europe, you might look a bit different than most people. So, when I met an Asian person, in a restaurant or in a train, I usually started a conversation. It was refreshing to speak people from similar cultures." H3

Kahdella haastateltavalla oli kokemuksia vaihto-opintojakson aikana koetuista ennakkoluuloista heitä itseään tai heidän kulttuuriaan kohtaan. Ulkonäkö ja kansallisuus muodostivat erityisesti paikallisissa ennakkoluuloja ja paikalliset toivat myös melko selkeästi esille omia stereotypioitaan haastateltuja kohtaan. Haastatellut kokivatkin, että heidän oma vaikutuksensa ja omasta kulttuuristaan kertominen olivat tärkeässä asemassa silloin, kun he tutustuivat paikallisiin tai sellaisiin ihmisiin, jotka tulivat täysin erilaisista kulttuureista. Haastateltujen

mukaan he kokivat vaihto-opiskelijoina, että voivat vaikuttaa ainakin omalta osaltaan siihen, miten heidän kulttuurinsa voidaan nähdä kohdemaassa. Sosiaalisia suhteita luodessa kulttuurien tai ideologioiden väliset yhteentörmäykset ovat aineiston perusteella melko yleisiä ihmisten tullessa hyvin erilaisista lähtökohdista ja kulttuureista. Tärkeäksi nähdäänkin oman ajattelun ja maailmankuvan avartaminen ja vieraisiin kulttuureihin avoimesti tutustuminen. Juuri kulttuurinen ymmärtämättömyys ja ennakkoluulot ovat aineiston perusteella sosiaalisia suhteita rajoittavia tekijöitä. Ennakkoluulot voivat sekä suuntautua opiskelijaan, mutta myös opiskelija voi kantaa mukanaan ennakkoluuloja tiettyä kansallisuutta tai uskontokuntaa kohtaan.

Yksi sosiaalisia suhteita rajoittava tekijä oli aineiston perusteella vaihto-opiskelijoiden kielitaito ja kielitaidon puute. Osa haastateltavista nimesi kielitaidon rajoittavan erityisesti paikallisväestön kanssa suhteiden luomista ja kommunikointia, sillä oma kielitaito ei ollut tarpeeksi kehittynyttä tai paikallisväestön puhumista oli vaikea ymmärtää ja seurata. Aineiston mukaan kielitaito ja sen puutteellisuus voivat vaikuttaa vaihto-opiskelijan omaan itsevarmuuteen negatiivisesti jopa siinä määrin, että opiskelijalla ei ole rohkeutta osallistua sellaisiin sosiaalisiin tilanteisiin, joissa häneltä edellytettäisiin intensiivisempää kommunikointia. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi kurssit ja ryhmätyöt paikallisten kanssa, erilaiset seminaarit ja paikallisiin tutustuminen korkeakoulun ulkopuolella.

"I chose all my courses in a way that there were none of small group sessions. I regret that decision sometimes. But at the time, I was afraid to speak English out loud in a small group with native English speakers. And when I was in lectures with lot of people, I was too shy to get to know anyone. It wasn't win-win, it was a lose-lose situation." H4

Omat luonteenpiirteet koetaan aineiston perusteella hallitseviksi tekijöiksi sosiaalisissa tilanteissa ja sosiaalisia suhteita muodostettaessa. Kielen ja kulttuurin ollessa vieraita, omat luonteenpiirteet ohjailevat paljolti vaihto-opiskelijoiden omaa käyttäytymistä ja toimintaa sosiaalisissa tilanteissa. Ulospäinsuuntautuneet ja puheliaat haastatellut kokivat ominaisuuden hyödylliseksi vaihto-opinnoissaan, ja vastaavasti ujoiksi ja hiljaiseksi itsensä määritelleet kokivat omat persoonallisuuden piirteensä sosiaalisia suhteita rajoittaviksi. Haastateltujen mukaan omat luonteenpiirteet vaikuttivat myös

asenteeseen ja aktiivisuuteen, joilla sosiaalsiin tilanteisiin lähdettiin. Tärkeintä aineiston perusteella olisikin tunnistaa itsessään juuri ne piirteet, joilla voi olla joko helpottavia tai rajoittavia merkityksiä suhteiden luomisen kannalta, ja pyrkiä suhtautumaan näihin piirteisiin armeliaasti.

5.3 Vapaa-ajalla ja vapaaehtoisesti luodut suhteet

Eräät mielekkäimmistä vaihto-opintojen aikana luoduista suhteista olivat haastateltavien mukaan vapaa-ajalla sekä vapaaehtoisesti luodut suhteet. Tässä tutkimuksessa opinnoissa muodostetut suhteet, olivat ne ystävyys-suhteita, akateemisia suhteita tai muita sekundaarisia suhteita, luokitellaan korkeakoulun kautta muodostetuiksi suhteiksi. Vastaavasti vapaa-ajan suhteet ovat tavalla tai toisella irrallisia korkeakoulu-yhteisöstä, vaikka aineiston perusteella todennäköistä onkin, että myös vapaa-ajalla luotuihin suhteisiin liittyy vahvasti muita saman korkeakoulun opiskelijoita.

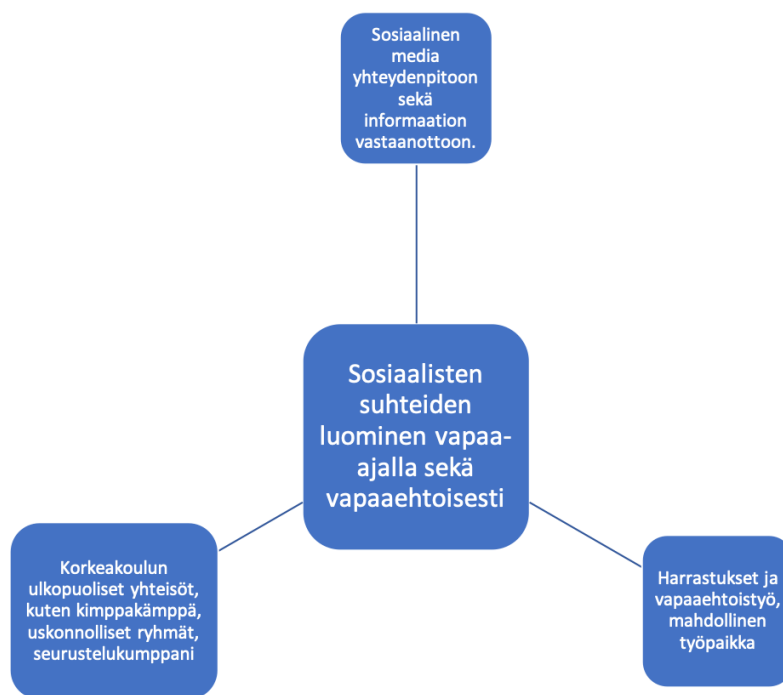
Lähes kaikkien haastateltavien kokemuksiin liittyi asuminen kimppakämpässä jonkun tai joidenkin toisten kanssa. Osa haastateltavista asui muiden korkeakouluopiskelijoiden kanssa, osalla kämppäkaverit muodostuivat korkeakoulun ulkopuolisesta väestä. Kimppakämpäasumista ja sen myötä luotuja suhteita ei voi täysin luonnehtia vapaaehtoisiksi, sillä aineiston perusteella vain yksi haastatelluista pystyi itse vaikuttamaan siihen, millaiseen kimppakämpään muuttaa. Kämpikset ja heidän kanssaan luodut suhteet perustuvat kuitenkin nimenomaan vapaa-ajalla luotuihin ihmissuhteisiin korkeakouluvaihdon aikana. Eräs haastateltavista kuvaa kimppakämpän myötä luotuja sosiaalisia suhteita seuraavan laisesti:

”I was very lucky that all my flat mates were such cool people. We connected very easily and did a lot of things together. For example, we cooked together almost every night and we had a movie night every single Thursday. I feel like my relationship with my flat mates was one of the things that made my exchange a really smooth experience.” H1

Toisaalta, koska omia kämppäkavereita ei välttämättä voinut valita, haastatelluilla oli myös toisenlaisia kokemuksia kimppakämpässä asumisen tuomista sosiaalisista suhteista. Erityisesti, jos ikäero muiden kämppäkavereiden kanssa oli suuri tai jos opiskelija oli ainoa

ulkomaalaistaustainen henkilö asunnossa, sosiaalisten suhteiden muodostaminen saattoi olla aineiston perusteella hyvinkin hankalaa ja työlästä. Lisäksi, koska kämppisten kanssa ollaan lähes päivittäin tekemisissä tavalla tai toisella, kimppa-asuminen saattoi aiheuttaa jopa riitelyä, jos toisten rajoja tai oikeuksia ei osattu kunnioittaa. Tässä käy esille myös aiemmin mainittu kulttuurien yhteentörmäys, sillä jos yhdessä asuvat ihmiset eivät osaa asettua toistensa asemaan, voi suhteisiin tulla säröjä ja ihmisten välille konflikteja. Aineiston perusteella kimppakämppäasuminen koettiin pääsääntöisesti turvalliseksi ja helpoksi väyläksi luoda arkipäivän sosiaalisia kontakteja.

Seuraavassa taulukossa esitellään erilaiset vapaa-aikaan ja vapaaehtoisuuteen perustuvat verkostot, joiden kautta haastateltavat loivat ja ylläpitivät sosiaalisia suhteita korkeakoulun ulkopuolella.

KUVIO 4. Sosiaaliset suhteet vapaa-ajalla sekä vapaaehtoisesti

Haastatteluista kävi ilmi, että eräänä tärkeänä vapaa-ajan sosiaalisten suhteiden lähteenä toimivat erilaiset uskonnolliset yhteisöt. Uskonnollisissa yhteisöissä mahdollistui tutustuminen sellaisiin henkilöihin, joiden kanssa ideologian lisäksi yhdistävänä tekijänä saattoivat toimia myös kulttuuri sekä kotimaa. Uskonnollisten yhteisöjen rooli nähtiin aineiston perusteella

voimaannuttavaksi, ja sosiaalisten suhteiden muodostaminen yhteisöjen sisällä melko helpoksi, sillä uskonnon koettiin velvoittavan yhteisöä ottamaan ihmiset mukaan täysarvoisina jäseninä, olivatpa he minkälaisista taustoista tahansa. Lisäksi haastateltavien mukaan uskonnolliset yhteisöt vähensivät heidän yksinäisyyden tunteitaan sekä lievensivät koti-ikävää.

Aineistosta ilmeni, että vaihto-opintojakson aikana vapaa-aikaa vietettiin enimmäkseen läheisimmiksi muodostuneiden tuttavien ja ystävien kanssa, kämppisten kanssa sekä myös mahdollisten seurustelukumppanien kanssa. Toisin sanoen, merkityksellisiksi muodostuneiden ihmissuhteiden parissa. Seurustelukumppaneita vaihdon aikana muodostui aineiston perusteella kahdelle haastatellulle, ja kummassakin tapauksessa kumppanit olivat paikallisia ja opiskelijoina korkeakoulussa. Haastateltujen mukaan seurustelukumppanien kautta saatiin myös suurempi yhteys paikalliseen väestöön ja esimerkiksi kumppanin perheeseen. Nämä haastatellut kokivat myös sosiaalisten suhteiden luomisen vapaa-ajalla helpoimmaksi juuri seurustelukumppanin kautta. Aineiston perusteella seurustelukumppani nähtiin ennen kaikkea sellaisena henkilönä, jonka kautta tutustuminen paikalliseen kulttuuriin ja paikallisväestöön helpottui ja mahdollistui. Vastaavasti haastatellut, jotka eivät muodostaneet seurustelusuhdetta vaihto-opintojakson aikana, kokivat sosiaalisten suhteiden luomisen paikallisväestöön vapaa-ajalla melko hankalana. Aineiston perusteella paikallisväestöön tutustuminen vaihtokohteessa nähtiin yhtenä isoimmista tavoitteista koskien sosiaalisia suhteita. Sellaiset haastatellut, kenellä oli omakohtaisia kokemuksia läheisistä sosiaalisista suhteista paikallisväestön kanssa, mainitsivat olleensa erittäin tyytyväisiä niihin sosiaalisiin suhteisiin, joita vaihto-opintojakson aikana muodostui. Haastattelussa yhtenä tukikysymyksenä toimi pohdinta siitä, olisiko haastatelluilla ollut jokin sosiaalisen suhteen ilmentymä, jonka he olisivat halunneet saavuttaa, mutta syystä tai toisesta sellaista ei muodostunut vaihto-opintojakson aikana. Ne haastatellut, keillä ei syntynyt läheisiä suhteita paikallisväestöön, nimesivät juuri paikallisväestöön luodut suhteet sellaiseksi sosiaalisten suhteiden ilmentymäksi, jonka olisivat halunneet vaihto-opintojakson aikana saavuttaa.

Aineistossa harrastukset sekä vapaaehtoistoiminta muodostivat myös yhden osa-alueen puhuttaessa vapaaehtoisesti ja vapaa-ajalla luoduista

suhteista. Haastattelujen perusteella säännöllinen, korkeakoulun ulkopuolinen harrastaminen tai vapaaehtoistyö nähtiin myös ylläpitävänä tekijänä jo luoduille suhteille. Yhteinen päämäärä ja sen eteen työskenteleminen nähtiin yhteishenkeä kohottavana ja toisiaan lähentävänä tekijänä. Harrastustoiminnan kautta luotuja suhteita kuvattiin seuraavasti.

"I am a very active person, and in my home country I have a lot of hobbies. Football is my passion, and when I was doing my exchange programme, I wanted to join a football society at the university. Unfortunately the team was already full, so I needed to find some other club where to play. I joined a small group of different aged players and we practiced twice a week. I made a lot of local friends there and usually after our practices we went to a pub to have a few drinks." H5

Lisäksi haastateltujen mukaan vapaaehtoistyön kautta on mahdollisuus luoda hyvinkin merkityksellisiä ihmissuhteita, ja vapaaehtoistyö nähtiin mahdollisuutena toteuttaa omaa ideologiaansa tai luoda uusia kokemuksia vaihto-opintojakson aikana korkeakoulun ulkopuolella. Vapaaehtoistyö nähtiin myös sosiaalisia voimavaroja lisäävänä toimintana.

Jokaisessa haastattelussa otettiin puheeksi sosiaalisen median merkitys sosiaalisten suhteiden rakentumisessa sekä ylläpitämisessä. Kaikki haastatellut kertoivat hyödyntäneensä sosiaalista mediaa jo ennen vaihtoon lähtöään, selvittääkseen enemmän muun muassa omista kämppä- tai kurssikavereistaan. Sosiaalisen median alustoista haastateltavat mainitsivat hyödyntäneensä vaihtojakson alussa eniten Facebookia, jossa yhteyksiä muihin opiskelijoihin oli mahdollista luoda helposti ja nopeasti. Vastaavasti suhteiden syventämiseen ja ylläpitämiseen haastatellut nimesivät käyttäneensä eniten WhatsApp -viestintäsovellusta sekä Facebook Chat -sovellusta. Aineiston perusteella eniten tietoa vaihtokohteesta saatiin YouTuben kautta, ja eniten tietoa paikallisista ja korkeakoulun tapahtumista Facebookin kautta. Sosiaalinen media nähdään aineiston perusteella erityisen hyödyllisenä vaihto-opiskelijalle, sillä yhteydenpitoon muiden kanssa ei tarvita suoraa kontaktia. Tällöin nähdään mahdollistuvan esimerkiksi se, että kielimuurin tullessa vastaan vaihto-opiskelijan on mahdollista käyttää muun muassa käännöspalveluja kohdatessaan hankaluuksia ymmärtää keskustelutoveriaan tai ilmaista omia ajatuksiaan. Myös yhteydenpito sekä merkityksellisten suhteiden ylläpito nähtiin helpompana sosiaalisen median kautta, sillä tällöin vaihto-opiskelijoiden

ei tarvitse olla jatkuvassa suorassa kanssakäymisessä muiden kanssa, vaan tapaamisista pystytään sopia esimerkiksi ryhmächatissa, ja apua koulutehtäviin on mahdollista kysyä esimerkiksi kurssikaverilta Facebookin kautta. Lisäksi aineistosta ilmeni käsitys sosiaalisesta mediasta väylänä olla yhteydessä omaan kulttuuriin. Esimerkiksi YouTube -videot nimettiin koti-ikävää helpottaviksi tekijöiksi, ja monet muut sosiaalisen median alustat väyläksi pitää yhteyttä omaan lähipiiriin. Haastateltujen mukaan koti-ikävä nähtiin yhtenä sosiaalisten suhteiden muodostamista rajoittavana tekijänä kohdemaassa, joten keinot vähentää omaa koti-ikävää helpottivat myös aineiston perusteella useimmiten sosiaalisten suhteiden muodostamista ja ylläpitoa vaihto-opintojakson aikana.

Aineistosta ilmeni, että vapaaehtoiset ja vapaa-ajalla luodut suhteet käsitettiin useimmiten äärimmäisen merkityksellisiksi oman viihtyvyyden kannalta. Lisäksi haastateltavien mukaan vapaa-ajalla luotuja suhteita oli melko helppo ylläpitää vaihto-opintojakson aikana. Vapaa-ajalla luoduissa suhteissa ilmeni enemmän variaatiota kuin esimerkiksi akateemisessa ympäristössä luoduissa suhteissa. Suhteiden monipuolisuus, esimerkiksi ihmiset erilaisista kulttuuritaustoista, eri ikäryhmistä ja eri sosioekonomisista asemista, nähtiin myös omaa integraatiota tiettyyn ryhmään helpottavana tekijänä.

6 POHDINTA

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksesta johdettuja päätelmiä ja avainkäsitteitä, sekä pohditaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Tutkimusta tehtäessä on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön ohjeistusta (HTK 2012) ja pyritty tuomaan huolellisesti ja luotettavasti esille niin tutkimuksen vaiheet kuin aineistosta lopulta johdetut tuloksetkin.

6.1 Johtopäätöksiä tutkimustuloksista

Tutkimuksen otanta on melko pieni, joten selkeitä totuuksia tai yleistettäviä tulkintoja sen perusteella ei voida muodostaa. Tutkimustulokset antavat kuitenkin osviittaa siitä, millaisia käsityksiä vaihto-opintojakson aikana on muodostunut sosiaalisten suhteiden luomisesta sekä ylläpitämisestä korkeakouluvaihdossa.

Aineistosta muodostetuista päätelmistä voidaan nähdä, että eurooppalaisissa korkeakouluissa suoritetuissa vaihto-opintojaksoissa ja niiden aikana luoduissa sosiaalisten suhteiden muodostamisen käsityksissä on paljon yhtäläisyyksiä. Saaduista tuloksista voidaan erottaa kolme ydinkäsitettä aiheeseen liittyen. Kaksi käsitteistä liittyy ennen kaikkea vaihto-opintojakson sosiaalisiin ympäristöihin ja ilmapiireihin, eli korkeakouluympäristöön ja akateemiseen ilmapiiriin, sekä vapaa-aikaan liittyviin ympäristöihin. Kolmas ydinkäsite liittyy vaihto-opiskelijan omaan rooliin ja osallisuuteen suhteiden muodostamisessa.

Voidaan katsoa, että korkeakouluympäristö on avainasemassa suhteiden muodostamisessa vaihto-opintojakson aikana. Tästä syystä korkeakoulun rooli on esitelty tutkimuksen tuloksissa ensimmäisenä. Suurin osa haastateltujen itse luomista suhteista nivoutui nimenomaan korkeakouluympäristöön. Tutkimuksen perusteella korkeakoulun piirissä luodaan myös enemmistö vaihto-opiskelijan sosiaalisista suhteista. Seuraavaksi esitelty käsite, eli vaihto-opiskelijan oma vaikutus ja osuus suhteiden muodostamisessa, liittyy vahvasti siihen, millaisia ja

kuinka paljon sosiaalisia suhteita voidaan muodostaa. Mielenkiintoista tutkimuksen kannalta on, että tutkimukseen osallistuneiden käsitysten mukaan vaihto-opiskelijan luonteenpiirteillä ja toimintavoilla on merkitystä siihen, miten sosiaalisia suhteita voidaan muodostaa. Toisaalta taas nähtiin, että esimerkiksi vaihto-opiskelijan ulospäinsuuntautuneisuudella tai ujoudella ei ole suoraa vaikutusta siihen, kuinka syviä ja merkityksellisiä ihmissuhteita vaihto-opintojakson aikana kyetään luomaan.

Kolmantena käsitteenä aineistosta nousi esille vapaa-ajalla ja vapaaehtoisesti muodostetut ihmissuhteet. Nämä suhteet nähtiin mahdollisina erityisesti silloin, jos kahden ensimmäisen käsitteen kohdalla vaihto-opiskelija on jo onnistunut luomaan muita ihmissuhteita. On tärkeä huomioida, että viimeinen käsite on tarkoituksella jaettu kahteen mahdolliseen lähestymistapaan. Kaikki vaihto-opiskelijoiden vapaa-ajalla luodut, erityisesti merkitykselliset, ihmissuhteet eivät perustu välttämättä vapaaehtoisuuteen, mutta täysin vapaaehtoisesti muodostetut ihmissuhteet perustuvat aineiston perusteella lähtökohtaisesti aina vapaa-ajalla luotuihin, korkeakoulun ja akateemisen ympäristön ulkopuolisiin suhteisiin. Vapaa-ajalla luodut suhteet käsitettiin erityisesti omaa sopeutumista ja koti-ikävää helpottaviksi suhteiksi, sillä ne tarjoavat tutkimuksen mukaan väylän tutustua ihmisiin sellaisista piireistä, jotka jollain tapaa voivat linkittyä vaihto-opiskelijan omiin kiinnostuksen kohteisiin tai kulttuuritaustoihin.

Tutkimuksen kannalta on merkittävää myös se, kuinka sosiaalisten suhteiden käsitteeseen liitettiin aineiston perusteella myös sekundaaristen suhteiden rooli. Merkitykselliset eli primääriset suhteet olivat haastatteluissa esillä selkeästi eniten, mutta jokaisesta haastattelusta ilmeni myös vähemmän merkityksellisten suhteiden rooli vaihto-opiskelijan sosiaalisten suhteiden piirissä. Tällaisia suhteita olivat esimerkiksi suhteet naapureihin tai korkeakoulun henkilökuntaan. Toki tällaiset suhteet saattavat muotoutua vähitellen myös merkityksellisiksi. Tärkeä on kuitenkin huomata, kuinka vaihto-opiskelijalle myös tavanomainen tervehdys naapurin kanssa tai lyhyt keskustelu koulun keittäjän kanssa voivat tuoda lisää sisältöä hänen omaan sosiaaliseen piiriinsä vaihtokohteessa, ja näin ollen olla osana opiskelijan sosiaalisten suhteiden luomisprosessia.

6.2 Luotettavuuden arviointi ja eettiset pohdinnat

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan yhtenä tutkimuksen laatukriteerinä voidaan pitää tutkimuksen eettisyyttä. Eettisyyteen linkittyy hyvin tehty tutkimussuunnitelma, huolellisesti valikoitu tutkimusasetelma sekä huolellinen raportointi. Tässä tutkimuksessa koko tutkimusprosessia on pyritty kuvaamaan mahdollisimman huolellisesti ja yksityiskohtaisesti.

Pohdittaessa tutkimuksen eettisyyttä on syytä keskittää huomio erityisesti kirjoittajan ja tutkijan omaan suhteeseen tutkimuksen aihetta kohtaan (Hirsjärvi 2003, 26). Tässä tutkimuksessa aihe valikoitui pitkälti tutkijan omien havaintojen ja kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Kansainvälisyyteen liittyvien ilmiöiden tutkimisen voidaan nähdä lisääntyneen viime vuosina, mutta kasvatustieteissä monet tutkimukset keskittyvät paljolti integraatioprosessiin ja ihmisten kokemusten avaamiseen. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoisena pidettiin juuri käsitysten, eikä niinkään kokemusmaailman, selvittämistä.

Tutkimusta tehdessä on tärkeä huomioida, että täydellistä oman näkemyksen sulkemista ja totaalista toisen kokemuksen ymmärtämistä on mahdoton saavuttaa, sillä toisen kokemuksen mahdollinen ymmärtäminen edellyttää aina aktiivista intersubjektiivisuutta (Niikko 2003, 41). Tutkija onkin näin ollen väistämätön osa koko tutkimusta ja tutkimuksessa saadut tulokset ovat aina osa tutkijan itse konstruoimaa ilmiötä (Perttula 2005, 39–41). Tämä on tiedostettu myös tässä tutkimuksessa, ja tutkija on ollut tietoinen omasta roolistaan ja positiostaan koko tutkimuksen toteuttamisen ajan. On kuitenkin syytä huomioida, että tulkinta voidaan nähdä myös aina osittain yksipuolisena tapana tarkastella ilmiötä, sillä tutkijasta riippuen on mahdollista löytää myös vaihtoehtoinen näkökulma (Kiviniemi 2001, 82). Lisäksi kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on syytä kiinnittää huomio myös tutkijan omaan rooliin eräänlaisena keskeisenä tutkimuksen teon välineenä osana tutkimusta (Eskola 1998, 211–212). Tässäkään tutkimuksessa tutkija ei ole irrallinen tutkimuksestaan, vaan tavalla tai toisella mukana muun muassa tulkinnassa ja ylipäättään siinä, mitä tutkitaan ja miten tutkittavaa aihetta lähestytään.

Ihmisten ajatuksia, käsityksiä ja kokemuksia tutkivissa tieteissä analyysilla on loputtomat mahdollisuudet tulkinnallisuuteen ja moninaisuuteen (Eskola & Suoranta 1998, 218). Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaankin arvioida

juuri sen perusteella, kuinka hyvin ja kattavasti tutkimusprosessia on tutkielmassa kuvattu (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2003, 214). Luotettavuuden näkökulmasta tutkijan tulisikin esittää johdonmukaisesti aineistosta ilmenneiden käsitteiden eroavaisuuksia, sekä tuoda esille eri kategorioiden keskinäisiä eroja. (Huusko & Paloniemi 2006, 169). Tässä tutkimuksessa on pyritty tuottamaan johdonmukaisia päätelmiä aineistosta ilmenneiden käsitteiden ja käsitysten perusteella. Kuten aineiston analyysia käsittelevässä luvussa kerrotaan, saadusta aineistosta on pyritty muodostamaan erilaisia, toisistaan eroavaisia, kategorioita ja luokkia. Tätä prosessia on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti käyttäen apuna taulukointia.

Tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa haastateltavien anonymiteetti on yksi tärkeä pohdinnan kohde. Tutkijan tulee tiedottaa ja valaista haastateltavia tutkimuksen taustoista ja tarkoituseristä, sekä ilmaista tarpeeksi selkeästi tutkimukseen osallistumisen pohjautuvan vapaaehtoisuuteen. Lisäksi tutkittaville tulee kertoa anonymiteetin suojaamiseen liittyvistä seikoista huolellisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131–132.)

Tuomi & Sarajärvi (2009) huomauttavatkin, että tutkimuksen tekemisen etiikkaan liittyy vahvasti nimenomaan tutkijan velvollisuus huolehtia tutkittavan ymmärryksestä koskien hänen omia oikeuksiaan tutkimuksen suhteen. Tässä tutkimuksessa haastateltujen anonymiteetista on huolehdittu säilyttämällä saatua aineistoa vain tutkijan omassa käytössä, ja tuhoten aineiston käytön jälkeen. Lisäksi henkilöiden tunnistettavat piirteet on häivytetty tutkimuksesta, ja tiettyä vastausta ei voida yhdistää kehenkään henkilöön tai korkeakouluun. Hirsjärven & Hurmeen (2008) mukaan huomionarvoista aineistonkeruun eettisestä tarkastelukulmasta onkin, että haastattelutilanteessa täysi anonymiteetti on mahdotonta, sillä saadakseen tietoa tutkijalla on tiedossa yleensä tiedossaan vähintäänkin haastateltavan nimi sekä yhteystiedot, ja useimmiten myös paljon muuta tutkittavaan liittyvää dataa.

Lisäksi pohdittaessa laadullisen tutkimuksen eettisyyttä on tärkeä huomioida, että laadullisessa tutkimuksessa haastatteluilla voi olla suurikin yhteys juuri haastatteluhetkeen. Näin ollen absoluuttisia ja yleistettäviä totuuksia on mahdotonta tuottaa, sillä haastatteluissa annetut vastaukset perustuvat vain yhden ihmisen sen hetkiseen totuuteen. Hirsjärvi ja Hurme (2009)

muistuttavatkin, että vaatimus reliabiliteetista on varsin ongelmallinen puhuttaessa ihmisistä ja heidän ajatuksistaan tutkimuskohteena.

6.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksen aineisto perustuu pienen ja rajatun otannan käsityksiin tutkittavasta aiheesta. Aiheena sosiaalisten suhteiden muodostaminen ja ylläpitäminen vaihto-opintojakson aikana on ajankohtainen, ja aiheesta olisikin hyödyllistä kartoittaa myös yleistettävämmässä muodossa olevaa tietoa, joka voisi parhaimmillaan hyödyttää tulevaisuuden vaihto-opiskelijoita sekä vastaanottavia korkeakouluja.

Tälle tutkimukselle jatkotutkimusehdotuksena esitetään otannan laajentamista niin määrällisesti kuin alueellisestikin. Tässä laadullisessa tutkimuksessa on saatu kartoitettua opiskelijoiden käsityksiä ja on huomionarvoista, että käsityksissä on paljon yhteneväisyyksiä, mutta myös merkittäviä eroavaisuuksia. Jatkotutkimuksessa voitaisiinkin keskittyä enemmän kvantitatiiviseen tutkimusentekoon, kartoittaen ja keräten määrällistä dataa siitä, kuinka paljon ja kuinka suuri osa vaihto-opiskelijoista kokee tiettyjä haasteita tai hyödyllisiä toimintatapoja muodostaessaan sosiaalisia suhteita vaihto-opinnoissa.

Merkittävää olisi myös keskittyä monipuolisempaan otantaan maantieteellisesti ja ottaa otantaan mukaan esimerkiksi pohjoisamerikkalaisia vaihto-opiskelijoita. Lisäksi myös alueittaisten näkemysten eroavaisuuksien vertailu voisi olla avainasemassa selvitetäessä, mitkä seikat ovat tiettyjen sosiaalisten ja täten kulttuurillistenkin toimintatapojen takana sosiaalisia suhteita muodostettaessa vieraassa kulttuurissa ja ympäristössä.

Lisäksi yhtenä jatkotutkimusmahdollisuutena voidaan nähdä aiheen tutkiminen työelämänäkökulmasta, esimerkiksi kuinka onnistuneiden sosiaalisten suhteiden luominen vaihto-opintojakson aikana on vaikuttanut henkilön myöhempiin työelämävalmiuksiin tai ulkomaisten työkontaktien luomiseen. Aiemman tutkimuksen sekä tässä tutkimuksessa tuotettujen havaintojen perusteella voidaan todeta, että sosiaalisten suhteiden muodostamiseen, erityisesti vieraalla kielellä, liittyy paljon kipukohtia ja oman mukavuusalueen ulkopuolelle suuntaamista. Työelämän näkökulmasta voisi olla hyvä kartoittaa

vaihto-opinnoista saatuja sosiaalisia hyötyjä vieläkin enemmän ja laajemmin, samalla kannustaen niin yksilöitä kuin korkeakouluja yhä kansainvälisempään toimintaan.

LÄHTEET

- Ahonen, Sirkka. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.
- Albanese, P. & Boedeker, M. 2002. Matkailumarkkinointi. Helsinki: Edita Prima.
- Anderson, B. 2007. Kuvitellut yhteisöt: nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua Tampere: Vastapaino
- Anderson, L. E. 1994. A new look at an old construct: Cross-cultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, Volume 18, Issue 2.
- Aro, J. 2011. Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Yksilöllinen yhteisöllisyys: avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen. Tampere: University Press Pages. Haettu osoitteesta: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66235/yhteisollisyys_ja_sosiaalinen_side_2011.pdf?sequence=1. Luettu 4.4.2020.
- Bolognan Prosessi. 2020. European Higher Education Area and Bologna Process. Haettu osoitteesta <http://www.ehea.info/>. Luettu 17.2.2020.
- Chisholm, L. & Berry, H. 2002. Understanding the education and through it the culture in education abroad. New York: International Partnership for Service-Learning.
- Collings, R., Swanson, V., & Watkins, R. 2014. The impact of peer mentoring on levels student wellbeing, integration and retention: a controlled comparative evaluation or residential students in UK higher education. *Higher Education*, 68.
- Cooley, C. H. 1972. *Social Organization: a study of the larger mind*. New York: Schocken books.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus.

- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.
- Francis, H. 1996. Advancing phenomenography - Questions of method. Teoksessa Dall'Alba, G. & Hasselgren, B. (toim.), Reflections on phenomenography - Towards a Methodology. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Garam, I. 2000. Kansainvälisyyttä käytännössä. Suomalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksia ulkomailla opiskelusta. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö.
- Garam, I. 2001. My Finland. Selvitys ulkomaalaisten vaihto-opiskelijoiden kokemuksista suomalaisissa korkeakouluissa. Kansainvälinen henkilövaihdon keskus CIMO. Helsinki: Multiprint.
- Garam, I. 2012. Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2011. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO.
- Gröhn, T & Jussila, J. (toim.) 1992. Laadullisia lähestymistapoja koulutuksen tutkimiseen. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helsingin yliopiston liikkuvuuspalvelut. 2018. Miten valita vaihtokohde? Haettu osoitteesta https://guide.student.helsinki.fi/sites/default/files/2018-01/Vaihtoinfo%20tammikuu%202018_Kumpula.pdf. Luettu 3.4.2020.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2003. Tutki ja Kirjoita. 6. –9. painos. Helsinki: Tammi.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. 1997. Active interviewing. Teoksessa Silverman, D. (toim.), Qualitative Research - Theory, Method and practice. Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. Kasvatus 37.
- Hyvärinen, M., Nikander, P., & Ruusuvuori, J. (toim.). 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

- Jones, E. 2007. International reactions and culture change. Internationalising Higher Education. London: Routledge
- Kegan, R. 2009. What "form" transforms. A constructive-developmental approach to transformative learning. Abingdon: Routledge.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: Gummerus.
- Kylmä, J., Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Lehtomaa, M. 2006. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J., Latomaa, T. (toim.) 2006. Kokemuksen tutkimus: Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia Oy.
- Lähteenoja, S. 2010. Uusien opiskelijoiden integroituminen yliopistoon: sosiaalipsykologinen näkökulma. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Sosiaalisia psykologisia tutkimuksia 23. Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/23378>. Luettu 25.4.2020.
- Marton, F. 1990. Phenomenography: Research Approach to Investigating Different Understanding of Reality. Teoksessa Sherman, R.R. & Webb, R.B. (toim.), Qualitative Research in Education: Focus and Methods. Lontoo: The Falmer Press. 2. painos.
- Massey, D. 2005. For Space. Lontoo: Sage.
- Mesidor, J. K. & Sly, K. F. 2016. Factors that contribute to the adjustment of international students. Journal of International Students 6.
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus.
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus.
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus. 3. uudistettu painos.
- Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa Mäkelä, K. (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Painokaari Oy.
- Niemelä, A. 2008. Kansainväliset tutkinto-opiskelijat Suomen yliopistoissa. Suomen ylioppilaskuntien liiton julkaisu.

- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Nivala, E. & Rynänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus.
- Oliver, P. 2004: The Student's Guide to Research Ethics. Berkshire: Open University Press.
- Opetushallitus. 2017. Mitä on koulujen kansainvälisyys? Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-koulujen-kansainvalisyys>. Luettu 26.4.2020.
- Opetushallitus. 2019. Suomalaisopiskelijoiden työelämätaidot ja avarakatseisuus lisääntyvät ulkomaanjaksolla. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2019/suomalaisopiskelijoiden-tyoelamataidot-ja-avarakatseisuus-lisaantyyvat-ulkomaanjaksolla>. Luettu 27.4.2020.
- Opetushallitus. 2020. Kansainvälisyyttä kaikille. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/tilastot/kansainvalisyutta-kaikille>. Luettu 27.4.2020.
- Opetushallitus 2020. Korkeakoulutuksen eurooppalainen liikkuvuus - yleistietoa. Haettu osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/ohjelmat/korkeakoulutuksen-eurooppalainen-liikkuvuus-yleistietoa>. Luettu 25.4.2020.
- Perttula, J. 1995. Katsaukset. Kokemus tutkimuksen luotettavuudesta. Kasvatus 1.
- Rahikainen, K. & Hakkarainen, K. 2012. Nordic Experiences: Participants' Expectations and Experiences in Short-Term Study Abroad Programmes. Scandinavian Journal of Educational Research 2012
- Reisinger, Y. & Turner, L. 2003. Cross-Cultural Behaviour in Tourism. Oxford: Keyword Typesetting Services.
- Routio, P. 2005: Kyselevät tutkimustavat. Haettu osoitteesta <http://www2.uiah.fi/projects/metodi/064.htm>. Luettu 2.5.2020.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.), Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.). 2005. Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Sherman, R.R. & Webb, R.B. 1990. Qualitative Research in Education: A Focus. Teoksessa Sherman, R.R. & Webb, R.B. (toim.), Qualitative

Research in Education: Focus and Methods. Lontoo: The Falmer Press. 2. painos.

- Siekkinen, T. 2013. Kansainvälistymismahdollisuuksien tasa-arvo koulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Haettu osoitteesta https://www.ooph.fi/sites/default/files/documents/29385_kuuluuko_kansainvalisyys_kaikille_tauustaselvitys_web.pdf. Luettu 5.5.2020.
- Taajamo, M. 2005. Ulkomaalaiset opiskelijat Suomessa: Kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, J. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Vantaa: Hansaprint Oy.
- Tynjälä, P., Välimaa, J & Murtonen, M. 2004. Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä. Pedagogisia ja yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia. WS Bookwell Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Haettu osoitteesta http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 27.4.2020.
- Wenger, E. 1998. Communities of practice. Learning, Meaning, and Identity. Cambridge: Cambridge University Press.

LIITTEET

Liite 1: Haastattelun teemarunko ja tukikysymykset

Teemat:

1. Kohdemaan yhteisöjen ja verkostojen rooli sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. (sosiaaliset ryhmät ja verkostot / *social groups and social networks*)
2. Opiskelijan omat vaikutusmahdollisuudet sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä. (miten sinä voit vaikuttaa / *how you can make a difference*)
3. Ulkopuolisuuden tunteiden rooli suhteiden luomisessa. (ulkopuolisuus ja yhteenkuuluvuus / *feeling of outness and feeling of togetherness*)

Tukikysymykset:

1. Miten kuvailisit sosiaalista osallistuvuuttasi vaihto-opintojesi aikana?
(*How would you describe your social participation during your exchange?*)
2. Mitkä sosiaaliset suhteet saivat olosi tuntumaan mukavimmaksi vaihtosi aikana?
(*What social relations made you feel most comfortable during your exchange?*)
3. Millaisissa tilanteissa koit sosiaalisen vuorovaikutuksen helpoimmaksi ja vaikeimmaksi?
(*In what situations did you find social interaction the easiest and most difficult?*)